Ціна: 40 цен

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК V. СЕРПЕНЬ — 1954 — AUGUST Ч. 55

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Веретенченко О. — Дві поезії 1
Купала Я. — Своєму народові 1
Шеллі П. Б. — Дві поезії 1
Риндик С. — Закордонна делегація 2
Любченко А. — Щоденник 6
Парфанович А. — Останній день 7
Шерех Ю. — З критичного щоденника 8
Розгін І., д-р — Всесвіт і людина 11
Ревуцький В. — Сучасний стан українського театру 13
Вишня О. — До всіх провінційних М. Хвильових .. 16
Василева О. — На похороні Миколи Хвильового .. 18
Волиняк П. — Як же ми зустрічались? 19
Грицай О. — Шляхами скитальщини 23
Симиренко Т. — Пам'яті учителя — д-ра О. Грицая 24

Листування з читачами. Рецензії. Нотатки про літературне життя України.

На першій стор. обкладинки: Театр ім. Ів. Франка в Києві (за журналом "Сов'єт Юніон").

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

С. Дмитренко, Чікаго, США 1
Ф. Бойко, Торонто 2
І. Юхименко, Торонто 1
П. Степ, Кейгли, Англія 1
М. Шаблій, Чікаго, США 1
М. Дербуш, Міннеаполіс, США 1
В. Скорупський, Едмонтон, Канада 1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

Г. Р., Монтреаль, Канада 5.00
В. Лисий, Міннеаполіс, США 1.75
П. Терещенко, Лапего, Перу 1.50

Сердечно дякуємо за допомогу — просимо наслідувати приклад. **Редакція**

В останньому місяці я кільком авторам вчасно не відповів, деякі матеріяли залежались (використав лише те, що потребувало менше часу на редагування), це число вийшло майже без ілюстрацій. Все це через брак часу, бо його трохи забрала зустріч мистців, а крім того виготовлення та друк букваря й третьої читанки забрали в мене весь час, але я мусів їх видати до початку навчального року.

Буквар уже вийшов, а третя читанка ні. Але це вже вина не моя, а друкарні, яка не дотримала свого слова. Вона таки вийде, але трохи пізніш. **П. Волиняк**

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.00, піврічна: $ 1.75.

США — річна: $3.50 американських, піврічна: $2.00 американських

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. " A "
Toronto. Ontario. Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate, London, W. 11. England

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

S. KRYWOLAP
Box 1586 M
G. P. O. ADELAIDE
South Australia

Передплата в Австралії: річна 1½ фунти.

В Аргентині: "Peremoha"
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів, піврічна — 15 пезів.

Нашим представником на Німеччину є:

P. Domtschenko,

(24a) Lubeck, Germany, Vorwerkerstr. 103 Baracke 10/6a.

У п. П. Домченка можна набути журнал і всі наші видання. **Редакція**

В мене одна наречена, наречена з колиски, про яку я думав, мабуть, і тоді, коли не вмів ще говорити. Наречена, що для неї я жив ціле життя, їй присвятив сталеву шпагу і за неї підставляв під мечі важкий щит.. Пройшли передо мною покоління чужих і рідних людей, і всім я з гордістю дивився в вічі, боронячи життя й честь моєї нареченої. Її коси, як струмені, розлились по землі, її руки, як благословіння, лягли на поля, її серце палає, як серце землі, посилаючи жагучу кров на нові й нові шляхи. Для неї я був сміливий і упертий, заради неї я хотів бути в першій лаві бойців — бойців за її розквітання. Для неї я полюбив море, поставив на гербі якір, залізний важкий якір, що його приймають усі моря світу, і колишеться над ним могутній корабель. Культура нації — звуть її.
(Ю. Яновський, Майстер корабля)

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. — WA 1-3924

"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТНІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ". **Так говорить письменник Волошин**

Якщо хочете пригадати свою батьківську хату і її запахи, то купуйте хліб, булки, всяке печиво тільки з української пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: **LO 1196**

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.
Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО

**
*

Не дайте голодному хліба.
Прагнущого не поїть.
Як легко жадана скиба
Наблизить останню мить...

Не дайте голодному хліба,
Прагнущого не поїть.

Я сам умирав на полі
У колі впокійних примар.
Та, може, з веління долі
Вернув до життя поволі
Маленький, в крові сухар.

Я сам умирав на полі
У колі впокійних примар.

**
*

Дитя являється на світ
Із тьмяними очима.
Спливе багато днів, як літ,
Коли імла незрима
Окреслиться, коли воно
Промовить першу фразу...
Краси нікому не дано
Побачити відразу.

Помалу виросте дитя,
Збагне собі на подив
Закономірності життя —
Повільність переходів.
Благословить і квіту цвіт,
І посох пілігрима,
І піде знов у кращий світ
Із тьмяними очима.

Янка КУПАЛА

СВОЄМУ НАРОДОВІ

Народе мій, похилений в оковах,
Тобі веду цю пісню я свою,
Минуле знов зродивши в муках слова,
Виказую теперішність твою.

Сягни в думках у тих віків безодні,
Заслону днів ти відхили в імлі
І подивись, як діти вже сьогодні,
Як ти живеш на прадідній землі.

Дніпро і Сож, Двина, Вілля і Німан —
Є з пам'яти багато що збудить,
Як Біловезької гук пущі грима, —
Прислухайся, про що він гомонить.

І замки ті й забуте городище —
Заростають он диким полином,
По рештках стін свавільний вітер свище,
Мов згаслим дням виспівує псалом.

Співає він, як замки ці надійні
Від Заходу до Сходу стерегли,
Як з Півночі чужинці йшли розбійні.
Та брам твердинь здолати не змогли.

Ти владно жив, чужинця гнав і зваду,
Стеріг свій край, закони укладав;
Дзвін вічовий скликав усіх на раду,
Щоб то усяк про Батьківщину дбав.

Сьогодні ж — сон, нема вже оборони,
Край стерегти — нема ні рук ні стін,
І вічові замовкли, вщухли дзвони,
І тягне люд ярмо серед руїн.

Криваве спив питво чужинець свіже,
Запряг тебе дикун у наймити,
І матір нам — він Батьківщину ріже,
Шматує всю — щоб не могла рости.

Синів твоїх розвіяв він по світу,
Як яструб з гнізд пташок зігнав, розбив;
Батьки дітей, батьків же рідних діти
Шукають скрізь — серед могил, ровів.

А там — мерці... Живі ж — не хочуть...
Як у мерців їх погляд і життя,
І вікові прокльони все шепочуть,
Як вічного чекають небуття...

Упав народ. Змарнів, не пам'ятає
Як зветься він та й Вітчина сама,
Як мандрівник — знемігся, охляває,
Мов сирота, що й де заснуть — нема.

Народе, встань! Отямся, білорусе!
На себе ж бо, на Батьківщину глянь —
Це землю всю ворожі нищать струси,
Злидар твій скарб гребе з твоїх надбань!

Повстань і глянь, як вогнища нового,
Як змін вітри оперезали світ.
На згарищах он побуту старого
То заграви нової блиснув цвіт!

Народе, встань! І сам виборюй щастя,
Щоб більш тих пут сусід нам не кував;
Хай збить тебе в грізний цей час не вдасться, —
Не втішить світ, як хто в борні упав.

Ти світові яви могутність знову,
І шанувать свій край його примусь.
Народе, встань! Із сліз це гасло й з крови...
Тебе ж чекає мати — Білорусь!

Переклав — Левко Ромен

П. Б. ШЕЛЛІ

ДВІ ПОЕЗІЇ

**
*

Твоїх боюся поцілунків,
Моїх не бійся ти.
Мій дух позбавлений ладунків,
Ти будеш легко йти.

Твого боюся я пришестя,
Мого не бійся ти.
Я буду серця благочестя
Тобі довік нести.

**
*

Звуки, щойно відлетять,
Довго в пам'яті бринять.
Пах, коли фіялка в'яне,
В почуттях пашіти стане.
І троянда, що лежить
На труні, ще буде жить.
Люба! Намірам, по сконі,
Дні присняться яснотонні.

Переклади Яра Славутича

Степан РИНДИК

Закордонна делеґація

Повість

Буде тому років із двадцять або й більше, як пан добродій Д. передав мені свої записки й сказав, що не відважився їх видати: мовляв, занадто влобні. Пропонував, якщо матиму колись охоту, використати їх.

Пан добродій Д. давно вже помер. Більшість постатей, змальованих у його записках, теж відійшла на "батьків хутір", а ті, що ще, Богу дякувати, живуть, дуже поліпшились, або подають великі надії на поліпшення. З огляду на це, я відважився подати записки до загального відома. А щоб не було нарікань, дозволив собі гострі канти спилувати, колючі шпильки заокруглити, леза притупити. За одним замахом повикидав із записок всі психологічні екскурсії, описи природи і погоди.

Пан добродій Д. пише:

Серед многотисячної маси еміґрантів було кілька невеличких гуртків, що називали себе "закордонними делеґаціями".

Про одну з таких делеґацій хочу отут оповісти.

Від усіх інших делеґацій відрізнялась вона тим, що справді була делеґована з України, а на її чолі стояв славний повстанський отаман Сатана.

Коли можете пригадати собі малюнок козака Мамая, що повісив на дереві ворон-коника, а сам, під тим деревом присівши напочіпки, байдужісінько виграє на бандуру, то не буде вам тяжко уявити собі й славного отамана Сатану, бо був це викапаний Мамай: мав такі самі довгі й чорні вуса, чорні, мов таргани, очі; орлиний ніс і широкі штани. Ходив у чоботях, носив козацьку свиту, вишивану сорочку з червоною гарасівкою і велику баранячу шапку. Для Европи була це велика екзотика, і коли Сатана проходив вулицею, то можна було бачити, як тубільці спинялись і довго оглядали його. Та й самі еміґранти дивились на нього не без цікавости. Але Сатана не зважав на це і робив своє діло.

А діло його складалось із безнастанних відвідин різних закордонних делеґацій. Там Сатана ставив рішучі вимоги, сварився, грозив і взагалі поводився, як належиться славному отаманові. Але тим за якийсь час спротивив собі всіх закордонних делеґатів і кінець-кінцем був звідусюди вигнаний. Після того місяць-два тинявся без діла, а потім зник.

Довго невидко було Сатани, і люди навіть забули за нього. Аж десь за півроку, чи й більше, отаман Сатана раптом знову об'явився. У тих самих чоботях, у тій самій свиті, з тою самою кучмою на голові. Тільки очі набрали ще більшої орлиности в зорі та крок став рішучіший. І було чого!

Із друкованих листків, що їх отаман Сатана розпустив поміж еміґрантами, люди довідались, що він увесь цей час їздив по Україні і там доконав великого діла. Побував по всіх усюдах, розвідав докладно, які настрої панують серед наших земляків, і нарешті, що найважливіше, скликав з'їзд Всеукраїнської Ради селянських і козацьких депутатів. Цей з'їзд відбувся в славнім місті Чигирині. Сюди з'їхався цвіт українського народу з усіх просторів, навіть і з козацької Кубані. І йому отаман Сатана подав справоздання про працю наших закордонних делеґацій та з документами в руках показав, що ті делеґації нічого не роблять, а дурно їдять народній хліб та гризуться між собою.

Як і треба було сподіватись, з'їзд був несказано обурений. Заслухавши справоздання, постановив притягнути неробів до всенароднього суду і тяжко покарати. А покищо уповноважив отамана Сатану негайно вернутись до Европи, скасувати там усі делеґації і перебрати в свої руки ввесь провід над еміґрацією.

Під гук церковних дзвонів був урочисто прочитаний універсал, де всі ці постанови були списані, а отамана Сатану проголошено за верховного отамана, з правом продавати на сторону різне державне майно українського народу: пшеницю, цукор і непотрібні землі та уповноважено, яко єдиного законного відпоручника українського народу, вести відповідні переговори з капіталістичними фірмами й підписувати запродажні листи.

Ця остання клявзуля Чигиринського універсалу вплинула дуже корисно на діло Сатани. Коло нього почали купчитись охочі, дарма, що більш інертніша частина еміґрантів відраджувала їх, називаючи Сатану темним типом. Навіть серед інших делеґацій знайшлося чимало людей, що пристали до Сатани. І за короткий час його делеґація стала найбільшою. А ще трохи далі старі делеґації почали виразно хиріти, ідейно яловіти й занепадати. Вже зарисовувалась небезпека, що скоро ані знаку від них не залишиться. Вже Сатана збирався зробити останній крок і виконати постанову "Всеукраїнської Ради селянських і козацьких депутатів" — розігнати всі делеґації до стосотнього.

І був би так зробив, якби не одна прикра несподіванка.

Хтось із ворожих делеґатів упав на думку — приглянутись ближче до Сатанової акції. А приводом до того була візитна картка, що одного дня появилась на дверях його помешкання. На картці стояло:

"Верховний Отаман
САТАНА
Голова делеґації Всеукраїнської Ради селянських і козацьких депутатів, наштаверх вільного козацтва, полковник академії генерального штабу, бувший міністер військових справ, бувший член Центральної Ради, бувший член Трудового Конґресу, академічний маляр, професор, доктор філософії і прочая, і прочая, і прочая."

Цю картку першого ж дня вкрали. І пішла вона ходити по руках і викликати здивування, зчудування і веселі зауваження. Мали її в руках не

тільки звичайні емігранти, але й члени ворожих делегацій. Один із таких, прочитавши картку, сказав собі:

— Славно! Ти сказав. А тепер ми заговоримо! Бо чи ти полковник генерального штабу, чи ні, чи ти професор, чи ні — то мені хвук! Тепер таких багато. Але чи ти був міністром військових справ, то це, голубчику, інша справа. Здається мені, що ти брешеш. А втім, ми це в три мига розвідаємо, — потер руки й кинувся на розвіди.

Знайшлись люди, що не тільки добре пам'ятали, які військові міністри перебували в нас за два роки, але навіть знали кожного з них в лице. І виявилось, що отаман Сатана ніколи не був таким міністром...

Заохочений успішними розвідками, ворожий делегат кинувся нишпорити далі, і... не минуло багато часу, як викрились несотворені речі.

Подамо їх за порядком.

Викрилось, поперше, що отаман Сатана зовсім не Сатана!

Не Сатана і навіть не отаман! Отаманством коло нього ані не смерділо.

Ба, ще гірше! Виявилось, що це був простонапросто якийсь галицький жидок, на імя Вушер Гойман, а походив десь із-під Ходорова. І був у тісних стосунках з більшовицькою політмісією.

Подруге, вийшло наверх, що й ціла "Всеукраїнська Рада селянських і козацьких депутатів" не що інше, як нікчемна вигадка безоглядного пройдисвіта!

З того була велика сенсація!

І отаман Сатана зник...

Після цього мала б прийти остання точка і кінець оповідання. Але так не станеться, бо власне тут і почалась історія, що спричинилась до написання цих записок.

Делегація Сатани, залишившись без проводу, перелякалась і стала розбігатись. Делегати по одному поперескакували до інших делегацій, а деякі просто зневтралізувались, а ще деякі знітились на ніщо, вдаючи, що не мали нічого спільного з тою поганою авантурою.

Та не всі!

Знайшлася серед них купка, хоч і невеличка, але сильна духом, що не піддалась згальній психозі. Це були правдиві ентузіясти ідеї Сатани. Даючи світлий приклад громадської мужности, вони врятували делегацію і, як побачимо далі, витичили її прапор ще вище, ніж він стояв.

Почати з того, що на чоло делегації вибрали справжнього українця, нащадка славних чорноморців, Гайдабуру. Цей вибір стався на настирливе домагання галицьких членів делегації, що їм Гайдабура дуже імпонував своїм зростом і могутнім голосом. А ще більше тим, що раз-у-раз уживав слова "евентуально". Цього слова навчився, коли по розгромі козацького корпусу генерала Шкури, рятуючись від більшовиків, сховався в одній із галицьких бригад. Тут заговорив по-українському, а щоб кожному було відразу видко, що він справжній галичанин, перейняв слово "евентуально". На жаль, уживав його завсіди там, де не треба, і так часто і з таким притиском, що воно приросло до язика і вискакувало кожного разу, як тільки відкривався рот. У дальшому викладі будемо подавати мову Гайдабури без "евентуально", бо інакше вийшла б просто сюрреалістична нісенітниця. Залишимо це слово тільки там, де воно не дуже разить своєю непотрібністю. Щоб не забути ще одної подробиці характеру Гайдабури, додам, що він раз-у-раз скреготав зубами; особливо, коли думав про майбутнє.

Ставши головою, Гайдабура, вірний кавказьким законам, відразу перевів чистку делегації і викинув із неї всіх до одного галичан, згідно зі своєю засадою: "Галічанін хуже єврея". А хто з викинутих намагався відбороти своє право бути членом делегації й надалі, той діставав від могутнього чобота Гайдабури страшного копняка і під могутній вигук "пашла евентуально к чортовій матері" вилітав догори ногами за двері.

Організація відразу прийняла рішучий характер.

На внесення доктора Папуші установила посаду генерального секретаря й призначила на цю посаду самого внескодавця. У його руки попав цілий ідеологічний провід делегації.

Треба знати цього чолоіка, щоб зрозуміти, що сталось. Доктор Папуша і своїм зверхнім виглядом, і своїм, сказати б, внутрішнім змістом дуже виразно відрізнявся від решти емігрантської маси. Почасти з того, що не мав одної губи, а саме верхньої. Власне не можна сказати, щоб так таки аж ніяк її не мав. Мав, але це був якийсь нікчемний рудимент, що вже не міг грати ролі губи, а коли й грав, то того не було видко, бо її цілком і без решти закривав довгий плескатий ніс, що сягав аж до спідньої губи. Ці дві частині обличчя творили одну цілість. І цим апаратом доктор Папуша мняв слова, вимовляючи їх з французьким прононсом. При цьому прижмурював вічка, обрамовані білими віями. Тип виразно історичний: многогранна мішанина з хозарів, печенігів, половців, чорних клобуків і берендіїв. І цю композицію емігранти назвали Папушою. Чому саме Папушою, тяжко сказати, але треба думати, що назва була влучна, бо відразу прийнялась, і вже ніхто з емігрантів не називав його інакше, як Папушою. А як він називався справді, ніхто не знав.

Що торкається внутрішнього змісту доктора Папуші, то був це чистий тип науковця: і з поведінки, і з мови. Ходив завсіди поважно, випинаючи груди вперед, і робив враження, немов би хтось посував його ззаду на невидимих коліщатах. Кланявся поважним людям поважно, дивлячись їм у вічі, іншим — чемно, але в очі не дивився. Ніколи не сміявся. Хіба тільки тоді, як сміялись високі особи, або чужинці. Тоді Папуша навіть реготався, хоч ніколи не розумів, чому вони сміються. Завсіди старався бути ближче вчених. Неуків не помічав. У мові вживав так часто і в такій кількості чужих слів, що робив враження справжнього доктора філософії, хоч таким ніколи не був, а титул доктора придбав у порядку партійної гонорації.

Нахил до барбаризмів[1]) становив головну властивість душі доктора Папуші. Чужі слова хапав на льоту і зараз же впихав їх у кожне речення.

---

[1]) Барбаризми — (варваризми) — іншомовні слова й вирази, що вживаються у невластивому значенні.

Знаючи, що основою справжньої мудрости й науковости є латинська мова, закохався в неї. Але це було нещасне кохання. Бо коли взявся за вивчення латини, то дійшов тільки до першої деклінації і на цім скінчив, натрапивши на непереможні труднощі. Хоч мав, як для вченого, дуже бистрий розум, одная ніяк не міг зрозуміти, що то за деклінація і для чого вона, не кажучи вже про те, що дуже дивно виглядало, що те саме слово має раз один хвіст, раз другий, а раз третій. Тому Папуша покинув латину і вдався ще дужче до барбаризмів.

Може для характеристики доктора Папуші буде корисно згадати ще й за таку подробицю з його біографії. Делеґація наукових сопелементів, куди доктор Папуша спершу належав, звернула була увагу на його видатні наукові здібності і запропонувала йому написати дисертацію, за що обіцяла приділити йому титул доктора. Чомусь вона потребувала наукових сил. Папуша злакомився на титул, бо вже давно мріяв про нього, і шпарко взявся за працю. За короткий час дисертація була справді готова. Називалась: "Соціяльна структура України в координатах статистики".

Наукова секція делеґації розглянула дисертацію й призначила день для прилюдної оборони її. То було велике свято науки! Поважна назва твору й поважна мова його, де українська слівня була заступлена здебільшого тільки прийменниками та сполучниками, приголомшила людей. І коли Папуша відчитав дисертацію, а голова наукової секції закликав присутніх до дискусії, то ніхто не обізвався! Кілька хвилин панувала побожна, врочиста тиша...

Потім голова повторив свій заклик, і знов ніхто не відважився виступити. Тоді голова сказав, що в такім разі наукова секція відходить на нараду для встановлення наукового вироку. Наукова секція встала, щоб одійти. Аж тоді в задніх рядах почувся шум.

— Прошу слова...

Очі всіх звернулись назад. Там побачили піднесену руу. Якийсь зухвалий відчайдуха зголосився до слова!

— Прошу, — відповів здивований голова.

— Партійна опозиція, — почулись шепоти між делеґатами.

— Прошу ласкаво вибачити мені, що відважуюсь забирати слово в такій важній справі, як зачитаний реферат, — сказав сміливець. — Мені здається, що... я хотів би сказати, що... взагалі воно, так би мовити, виходить не зовсім ясно. Коли взяти до уваги, що в деяких рахунках, так сказать, математичного характеру... Я не математик, але мені здається, що вельмишановний пан референт подав зависокі відсотки. Я хотів... одно слово, ну, просто кажучи, високі відсотки. Я... я скінчив.

— І опозиція сіла.

Голова наукової секції незрозуміло подивився на Папушу, Папуша на голову...

— Пане товаришу, — сказав голова, звертаючись до опозиціонера, — про які відсотки говорите?

— Прошу, пане голово, я хотів лише сказати, що пан референт подав зависокі відсотки.

— Ще не розумію.

— Пан референт подав нам... отут у мене записано.. подав,. що в Україні є: 89% селян, 15% робітників, 16% урядовців і апаратчиків, а нетрудових елементів 14%, так що виходить, що ціле населення України, коли добре підрахувати, має 134%. Хіба це можливе?

— Ах, витак розумієте... — сказав голова наукової секції. Потім звернувся до Папуші:

— Ваше слово, пане товаришу.

Папуша поважно встав і, іронічно всміхаючись, запитав:

— А чому це неможливе, пане товаришу?

— Я не математик, але мені здається, що коли докладно підрахувати, скільки в Україні робітників, а скільки селян, а скільки, так би мовити, урядовців і взагалі нетрудових елементів, то не може вийти 134%, як подано у вашій дисертації. Мусіло б бути трохи менше. А зрештою, я не знаю, я ж кажу, що я не математик, але так мені здається.

Папуша, не покидаючи іронічної усмішки, заперечливо захитав головою.

— Пане товаришу! Моя дисертація не є еляборатом математичних спекуляцій, як таких. Навпаки, вона, так би мовити, ґрунтується на категоричних імперативах статистики, як такої. А позаяк примісою цих імперативів є максимальна прецизність індуктивних методів наукової аналізи, а з другого боку екскурсії математичного характеру западають до сфери інших наукових дисциплін, і тому воленс-ноленс вони не можуть бути об'єктом дискусії й інтерпеляції, як такої. — Сказавши це, Папуша сів.

Але опозиція не хотіла сідати. До слова зголосився другий ворог.

— Воно, звичайно, проти того, що сказав пан референт, не можна нічого сказати. То зовсім ясно. Але, не дивлячись на це, все ж таки відсотки зависокі. Я скажу просто: неможливі відсотки. Може бути найбільше сто, це в крайнім разі, але щоб аж 134, то це рішуче забагато.

— Заворот кишок! — почулось з якогось кутка.

Голова наукової секції рвучко встав і гостро закликав збори до порядку, нагадавши їм, що засідає делеґація наукових соцелементів, а не якісь неуки, і просив не вживати непарляментарних висловів.

Не зважаючи на це, дискусія не злагідніла, а навпаки набрала ще більшого розгону і скоро перейшла в загальну суперечку. Серед опозиції знайшлись люди, що в своїй партикулярній загорілості запевняли, що 134% населення просто нісенітниця! Але не на такого напали. Папуша показався вправним борцем. Своїми науковими аргументами довів опонентів до того, що їх знудило, і вони один по одному повипадали з дискусії. 134% населення були оборонені з честю!

Після цього наукова секція одноголосно присудила Папуші титул доктора наукового соціялізму.

Познайомившись із доктором Папушою, вернімся до діла.

Посада генерального секретаря відкрила перед доктором Папушою широкі можливості для праці на полі ідеологічного й наукового оформлення делеґації, як такої. Зрозуміла річ, що в такім великім ділі мусів був доктор Папуша зустріти пев-

ні перешкоди. Вони прийшли насамперед з боку самого голови Гайдабури, що мав велику охоту вичистити делегацію від усіх членів, в тому числі і в першу голову від генерального секртаря, доктора Папуші, бо вважав цей уряд за цілком зайві витребеньки. Але нейнекультурнішою людиною в світі, на думку Папуші, був третій член управи делегації — культурний референт Нежеребний, поки що тільки виконуючий обов'язки доктора, бо делегація трудових соцелементів, звідки він прийшов, чомусь не відважилась гонорувати його повним докторським титулом, а тільки обмежилась ступнем виконуючого обов'язки доктора.

І делегація трудових соцелементів, і доктор Папуша, здається, мали рацію, бо Нежеребний аж ніяк не зраджував високої наукової кваліфікації. Був це не то заштатний дяк, не то колишній артист із трупи Гаркуна-Задунайського. Хвалився, що був інспектором прогімназії. Мову мав неохайну, часто вживав таких висловів, як перекапустити, воша тобі в потилицю, тощо, а вимовляв слова, скрививши рот, щоб виходило більше по-мужицькому, бо вважав таку мову за найбільший доказ патріотичної щирости. Чужих слів не вживав,а як часом і вжив, то перекручував так, що було соромно перед людьми. В інтересах правди, мусимо сказати, що товариш Нежеребний мав і добрі властивості. Був завзятим прихильником ідей Сатани і хвацько грав Стецька в "Сватанні на Гончарівці". Тому старався завсіди й усюди влаштовувати виставу цієї п'єси і грати в ній. Коли був товаришем міністра, то відразу з'організував із урядовців міністерства театральну дружину і виставив "Сватання на Гончарівці", де сам грав Стецька, виконуючи цю ролю в державнім маштабі. Вийшло так добре, що глядачі казали:

— Не знати, хто кого ліпше грає: чи Нежеребний Стецька, чи Стецько Нежеребного.

Важко було докторові Папуші працювати з такими елементами. І тому не дивниця, що незабаром, на одному з перших засідань управи делегації, відбутому після чистки, прийшло до гострого конфлікту між генеральним секретарем з одного боку і культурним референтом з другого, тим часом як голова многозначно скреготав зубами. Першою точкою порядку дня стояло питання: дальша діяльність делегації.

Доктор Папуша прийшов на це засідання з докладно розробленим пляном. Голова Гайдабура держався тієї думки, що треба шукати капіталістів, найліпше жидів, для запродання їм поки що української пшениці, а як і де їх шукати і які для цього дипломатичні кроки починити, про це мав подумати генеральний секретар і викласти в своїм пляні.

Культурний референт Нежеребний аж ніяк не погоджувався з таким напрямом діяльности і нагвалт вимагав негайно розгорнути широку театральну акцію, а для цього скласти трупу й виставити "Сватання на Гончарівці". Тим часом доктор Папуша вважав, що питання про те, що і як має робити делегація, належить виключно до компетенції генерального секретаря, й мав твердий намір вести свою лінію неухильно й несхибно до кінця, всупереч різним непокликаним чинникам, на зразок Нежеребного.

І тому прочитав на засіданні широко розроблений плян ідеологічного оформлення дальшої акції, синхронізованої з пожвавленим процесом включення широких мас у сферу наукової проблематики та насичення їх ентузіязмом.

Товариш Нежеребний реагував на це тим, що під час розгортання пляну голосно позіхав, чмихав люлькою, стукав стільцем, колупав у носі і взагалі всякими некультурними способами виявляв свою окрему думку, виразно зневажаючи наукову ерудицію доктора Папуші. А коли Папуша скінчив виклад і голова закликав присутніх до обговорення поданого пляну, Нежеребний попросив слова і випалив:

— Говорила небіжечка до самої смерти, та все казна-що. Я думаю, що ніякої такої єрунди нам не треба, а просто...

— Пане голово! — запротестував Папуша, — прошу звернути панові культурному референтові увагу, що такого роду ельоквенція не належить до категорії парляментарних узусів і може тільки викликати ліквідацію нашої акції, як такої.

Голова попросив Нежеребного вживати тільки парляментарних висловів. На це Нежеребний сказав:

— Ви собі говоріть перляментарно, чи як хочете, а я буду таки говорити по-нашому, по-українському. Ані мені не сниться ламати язика і вдавати з себе горохляне чучало. От ви казали, що треба написати до чужих держав миморанду, але замість написати оту гаспидську миморанду...

— Меморандум, — поправив, скривившись, Папуша.

— Миморанду! Прошу не перебаранчати. Я говорю так, як мене рідна ненька навчила. От ви говорите: миморанда та й миморанда. Але замість написати ту миморанду, ми розводимо високі науки. Повно вчених, а написати миморанду нема кому. Я кажу покинути до хріна всі ці витребеньки, а сісти й написати. І довго не думати. Писати просто: Закордонна державо! Хочеш їсти булку? Хочеш? Купуй, стерво, пшеницю. А хочеш пити солодкий чай, чи там каву (бодай їй хрін!), купуй цукор! І кінець. І нема що довго ханьки мняти. Кажу вам.

Доктор Папуша був дуже стриманим чоловіком, але того вже не міг знести й рішуче запротестував:

— Заявляю протоколярно, що такі примітивні методи дипломатичної акції профанують саму дипломатію, як таку, і являються компромітацією політичних факторів делегації, як такої.

Однак Нежеребний не подався. Підтриманий головою і відступивши поки що від театру, щоб приподобатись голові, добився того, що вирішено на зло Папуші, скласти меморандум до чужих держав із пропозицією закупити від делегації українську пшеницю, цукор, а при охоті і деякі землі.

Власне й доктор Папуша не був засадничо проти такої акції, бо теж потрібував копійки. І тому врешті голосував за неї, однак з тією умовою, щоб була прийнята його власна резолюція. Управа згодилась на це відразу, і доктор Папуша написав до протоколу:

"Приймаючи на увагу, що з одного боку форми

(Продовження на стор. 17-й)

Аркадій ЛЮБЧЕНКО

ЩОДЕННИК

Другий пам'ятний сон: їду човником-душогубкою якоюсь фосою. Весна. Брудна вода. Сіре небо. Голі ще дерева. Попереду виникає більший човен, на ньому селянин у білому полотняному вбранні й селянка. Аж виїздимо несподівано на Дніпрову широчінь. Повінь. Бурхливі тут хвилі. Подих смертельної загрози. Човен із селянами враз підхопило, закрутило, кудись потаскало. Мій човен починає страшенно гойдатись. Стою, веслую, скеровую силоміць убік, до правого берега, де течія слабша. Та бачу: в човнику повно води, він тече. Загину! Берусь хапцем вичерпувати воду і заразом веслую. По тяжких зусиллях і хвилюваннях все ж таки зловчаюсь ускочити в заводь, тихий рукавчик, що тягнеться побіжно з Дніпром. Тут і дерева вже, верби. А ще далі — верби починають зеленіти і погода взагалі проясніється. Лише течія в рукаві стає дедалі бистріша, несе мого човника швидше й швидше, і я не можу його зупинити. Він, безперечно, десь зачепиться і перекинеться. Та й справді: ось течія розгалужується, головне спрямування річки повертає круто ліворуч, попереду постає мілизна, за якою бачу високі дерева у весняній ніжній зелені й сонці. Як там хороше! А чи перескочу оцю мілизну? Навряд. На ній я розіб'юсь, загину — і то на самому порозі такої чудесної весняної краси, де я вже добачаю цілком спокійну воду. І в цю ж хвилину мою душогубку різко кидає праворуч, куди пішла з розгалудження прудкіша течія. О, жах! Тут я напевно загину, бо попереду лежить, упавши з берега (з корінням вирвана бурею) величезна вільха. Вона перегородила дорогу, і нема жадної змоги якось її оминути чи зупинити човника. Мчусь, як стріла... і якраз в тому місці, де вирує узьмін, човник пролітає над поваленим деревом, бо воно тут кривобоке, угнуте під воду та й течія пхає стрімким натиском. Проскочив, озираюсь, сам собі не вірю. Човник тоді уповільнює рух, випливає на тиху, зовсім тиху (аж дивно!) воду, а довкола величезні дерева в ніжно-зеленому листі, висока, ніжна, травнева трава, якийсь сад, пронизаний сонцем і теплом, сходить до цієї річки. Небо блакитне, чисте, птиці співають і взагалі так прекрасно довкола, такий затишок, таке заспокоєння на душі, що я здивовано й зчудовано озираюсь, як у казці. І коли, пам'ятаю, вибухнув крізь "очко" грубий оклик "ауфштеєн!", — я ще хвилинку не вірив, що лежу на долівці у в'язниці, але почав вірити, що з в'язниці вийду.

28. IV.

Продовжую. Третій сон: широкий битий шлях, обсаджений столітніми дубами — зовсім такий, як з Вінниці до Проскурова (катеринінський!). Іду правим боком попід деревами. Схил. Ярок упоперек. Шлях кінчається, як утятий. Спускаюсь швидко, бо чомусь поспішаю. І в цю хвилину починає падати дощ. Ні, не дощ, а в ярку з правого боку стоїть людина в чорному (чорний смокінг і котелок) з темним аж чорним обличчям і кінець шлянгу пожежного скеровує вгору — б'є вода розсипом, у ярку вже чимале болото. Я знаю, що це поляк. І знаю, що мені треба проскочити ярок там, щоб не забруднити черевик. На мені нові жовті черевики! (Підкр. авторове. Ред.). Згадую, що молодим бувши, у Тетієві та Сквирі умів я так спритно перехоплюватись через грязюку, ніби йшов по чистому. От і тепер націляюсь, щоб так само зловчитись. Але мені перетинає дорогу якийсь візок, запряжений одним конем, і я мушу в останню хвилину націлення зупинитись. На візку їде якийсьь мій знайомий інженер. Гукаю йому, щоб підвіз мене — дощ із шлянгу сиплеться мені на спину — але інженер вдає, що не помічає. Швидше поганяє коня і проїздить в лівий бік. Тоді стрибаю через заболочену колію на той бік і зразу ж придивляюся до черевик — чисті! А тут уже на цьому боці сухо і дощу нема... Сходжу протилежним сухим схилом на горбок. Враз переді мною розгортається неосяжна рівна просторінь. Степ, на якому до самого обрію хвилюється ще зеленава густа чистісінька пшениця. А в далені, такій розкриленій і привабній, стоїть ніжно-блакитне небо. Я вийшов у якийсь новий світ і хочу запам'ятати, коли саме це сталося. Виймаю годинника (Підкр. овторове. Ред.) і дивлюся — за 20 хвилин одинадцята. (Так я зробив, пам'ятаю, коли в Дрезденській картинній галереї вперше побачив Сикстинську Мадонну). І тоді спостерігаю: у пшениці біжить дві стежки, добре втоптані, чисті, без пороху. Одна — простісінько, і там, куди вона веде, ген-ген на самому обрії купчаться темні сосни і ледь червоніє дах. Там почувається щось добре, але трохи суворе.

Друга — ліворуч, і веде вона до хутора, дуже затишного, за яким починається лісок, потім байрак якийсь чи що. І там, почуваю я, буде дуже добре полювання. І туди, здається, поїхав інженер. От і я, подумавши, пішов цією стежкою. Але зараз же виникає самотня хата, діти граються на подвір'ї і побіч лежить чорний пес із лисячою модрою. Він злегка розплющує очі, сповнені підозри й злости, і примружено стежить за мною, так придивляється, наче ріже цим гадючим поглядом. Ось-ось кинеться. Я почуваю, що не маю права повернути назад, чи збочити, чи виявити свій страх. Тут тепер треба йти тільки вперед, сміливо, рішуче. Та й чого мені боятися? А проте страшно. І щоб замаскувати цей неспокій перед загрозливим звіром та й самого себе більше змобілізувати, я, вдаючи байдужого, голосно прошу дітей дати мені напитися води. Пес, не рухаючись, мов кам'яний, світить тільки гадючими жовтими очима і — знаю — ледве вгамовує свою клекітну злість. Дитина виносить із хати води в кухлику. П'ю. Свіжа, холодна, смачна. А тоді, подякувавши і кинувши щось жартівливе до дітей, рушаю стежкою на хутір. В останню хвилину спостерігаю, що пес проводжає мене тим самим примруженим, гострим, як бритва, поглядом. Але мені тепер уже зовсім не страшно. Якусь важливу грань уже перейдено, і мене сповняє легкість.

(Далі буде)

Софія ПАРФАНОВИЧ

Останній день

— Де лікар, де тут лікар? — стривожені голоси лунали в темному коридорі пивниці. За ними ввійшли дві жінки.

— Я тут, чого вам треба?

— Швидко, ходіть швидко! Оці останні гарматні, що впали на наші будинки, поранили жінку.

Лікар Микола Степанюк метнувся за своєю торбою. З нею він не розставався навіть сходячи в підвал. Бував там, щоправда, рідко, але оце тепер, уже після того, як на будинок упав гарматень і румовище та скло висипалося з вікон йому під ноги —

— Не йди, Миколо, — просила жінка-дружина, — невідомо хто стріляє звідки. Пожди ще трохи!

Люди, що сиділи в пивниці, заворушилися. Вони й так були дуже схвильовані: три тижні війни, обстріл, постійний побут у підвалі. Жінки пригортали дітей, що плакали, і самі трусилися з наглого перестраху.

Нафтова лямпа чаділа серед скриньок, валізок, возиків з дітьми і горщиків з харчами.

— Мій Боже, — застогнала пані з другого поверху, — може вже кінець війні, два дні не стріляли. Більшовики входять до міста. Чи то вони почали його обстрілювати?!

Чоловіки й жінки говорили напереміш, швидко й схвильовано. Діти плакали.

Степанюк вийшов з пивниці.

— Три гарматні впали на місто, і всі три на наш район, — розказувала жінка в сірій шалі, — два на Зибликевича повище церкви. Люди стояли, приглядаючись, як вмаршовують більшовики... Ніхто нічого не сподівався.

— Так, це дивне. Хто міг стріляти тепер? — міркував лікар. Така тиша була над містом по трьох тижнях пекла. — Ще трохи і нас було б засипало — додав.

— Власне, власне! Цей гарматень, що впав на ваш будинок, вибухнув. Міхалова стояла на брамі й приглядалася до червоноармійців. Ми стояли біля неї. І тоді, як гарматень вибухнув, ми метнулися в сіни... але Міхалова впала на вулиці...

Жінка була бліда й дуже схвильована.

— Чи дуже поранена? — питав лікар. — Чи тече кров, або щось таке помітне?

Жінка не вміла нічого пояснити. Вона тільки знала, що Міхалову занесли в хату, а її післали по лікаря.

На малій площі стояли пусткою закопані кулемети. Над ними шуміли високі ясені. Їх буйні корони купалися в рожевому фіолеті осіннього пополудня. Поперек вулиці нашвидко побудовані протитанкові заборола. Шари бруку валялися напереміш з цеглою та домашніми речами, з яких теж будували барикади проти модерних панцерних возів.

Лікар і жінка пробивалися почерез румовища. Вулицею маршувало військо. Лікар показав червоний хрест на рамені, і його пропустили.

Брама, темні сіни, дерев'яні сходи і темний коридорчик. Тоді сходи в підвал.

Степанюк засвітив ручну лямпочку і йшов крутим пивничним коридором за жінкою.

В сутінку кімнати лежала жінка. Стіл, два дерев'яних стільці, ліжко й шафа були в цій кімнаті. І жінка в синій спідниці й чорній блюзці та великій вовняній хустці на голові.

— Що вам сталося, пані Міхалова? — запитав лікар хвору.

Вона відкрила очі й посміхнулася.

— Як вибух гарматень, я стояла у брамі, і більшовики йшли, і я тільки почула ніби мене хтось злегка штовхнув. Я впала...

Вона показала лікареві рану під правою груддю.

— Рана маленька і зовсім не болить...

Рана була справді маленька, отака собі подовгаста щілинка, може, з пів сантиметра. І це все. Не кривавила. Така собі мала, невинна щілинка.

Лікар сидів на краю ліжка, держав руку хворої і рахував пульс. Він був швидкий і слабкий.

Дивився на стіну над ліжком і наче на анатомічному атлясі бачив, куди пройшов маленький осколок: ...печінка... ниркова артерія, шлунок... аорта... Ні, якби аорта — жінка вже не жила б!

А може він тільки пробив шкіру й застряг?

Треба жінку до лікарні... рентген... операція...

Степанюк промив ранку, заклеїв її пластром і вийшов на вулицю.

Ніхто з сусідів не вмів нічого порадити. Ні коней, ні воза...

Аптека була зачинена, але Степанюк знав, де живе аптекар. Старий, переляканий пан теж не вмів нічого порадити. Телефони зірвані, нема способу. Швидка допомога? Хто його знає, чи є там хто сьогодні?

Перші стежі вже пройшли. Спереду один з рушницею напоготові. Зосереджене сіре обличчя, невисокий. Бура блюзка, сині штани, чоботи. За ним трійка таких само, потім п'ятка, сімка а далі ряди, ряди й ряди. Бурі шинелі, дуже довгі, розтріпані внизу. Чубаті, бурі шапки, жадних знамен, жадних відзнак. Обличчя сірі, землясті. бліді, очі глибоко під лобом, інколи косі. Так пливла армія, що визначувала нові дні в історії Львова.

Степанюк спинився на березі річки й вирішив чекати. Може над'їде яка колона Червоного Хреста...

Люди, наполохані нежданими пострілами, вже заспокоїлися. Вони стояли обабіч вулиці й оглядали військо.

— Такий миршавий нарід! Малі, худі, бліді, сірі.

— А гляньте, як одягнені: де їм до наших, зелених мундирів!

— Ви краще мовчіть!

— Ваші як зайці: до лісу повтікали.

— Тому й мундири їх зелені, — насміхався хтось з публіки.

— Українець! Вам тепер легко насміхатися з наших. Раніш ви не були такі моцні, як наші вас за морду тримали.

— Але не знали як. Їх треба було всіх винищити. Бо Львів наш і Малопольска наша.

— Скінчилося тепер ваше і вже не вернеться. Тепер буде Україна. Хоч і радянська, та буде во-

на, а не Польща, — відгризався молодий чоловік в окулярах.

— Ага, ось чого вам хочеться! Будете видіти Україну, як я своє вухо.

Сусіди зареготалися.

Степанюк слухав і думав. Справді. Здавалося, що до столиці західньої України ввійдуть українські полки: жупани... шлики... та ні, може не те! Але хоч який один-другий прапор, хоч яка там сотня Богдана Хмельницького, чи Богуна чи що... А то — всі бурі й без виразу...

Пливли, як вода. Здавалося, ніби далекий степ, з часів Чингісхана рушив оце, прокинувшись. І плив, і плив, і плив... На підбій европейського густолюдного заходу. Хто і як підняв у мандрівку світ цей дивний...?!

Обабіч людських рядів, що оглядали військо, стояли будинки. Старі львівські будинки наче теж оглядали далеких і нежданих гостей. Чорніли щілинами повибиваних вікон. Не перший раз їхні мури густо подірявлені кулями й пощерблені осколками.

...місто старе, мудре віковою історією. Не одне бачило.

Над'їхала колона Червоного Хреста. Степанюк приступив до одного й другого воза й швидко розказав, що сталося, і просив допомогти відвезти жінку до лікарні. В одному, другому й дальших возах безрадний рух руки, відмовний поворот головою: возам, як і людям треба плисти далі.

Степанюк пробирався вулицею Зибликевича вниз. Хотів дістатись до міста. Може вдасться добитись до швидкої допомоги і наладнати транспорт.

Серединою вулиці пливла далі армія нових володарів. На берегах — люди. За церквою Василіянок вони збилися в громадку й тривожно розглядали криваву пляму на хіднику, кров'ю збризкану стіну при вході до брами.

Двох поранило, а третю, жінку, вбило... мозок розприскався по мурі. Забрали їх. Але мити вулицю й дім нікому не спішилося. Війна.

Степанюк думав: справді війна. Але натовп уже знав, як це трапилось.

— Як наші піддалися, то один відділ вирішив боронитися. То ті, що не хотіли більшовиків. Обернули гармати на місто та й вистрілили. Ніби на більшовиків, як ті входили. Тільки, замість у військо, влучили в людей.

Пробирався Академічною вниз. Залишив за собою старий будинок університету, де колись боровся за українськість.

...барикади з лавок... ножі, кулі...

Вулицею котилися танки. Несамовитим скреготом сповнювали повітря. Великі й тяжкі гармати. Червоні зорі на бурій сталі. І бура людина, як мутна річка.

Домівка швидкої подомоги була зачинена. Ніде нікого. Ніч запала над містом. Перша ніч останнього дня війни. У височині мигтіли зорі. Місто лежало темне й заслухане в свою вікову історію.

Уранці Степанюк побіг до хворої. Може, вже сьогодні вдасться одвезти її в лікарню? А може рана була тільки поверхнева й жінці вже ніщо не загрожує?

Лежала на ліжку в пустій сутінній хаті. Кілька сусідок шепталися в кутку.

Була бліда й усміхнена, як тоді, коли Степанюк питав, що в неї болить. Ні, не боліло нічого. І не болить — вона була мертва.

Лікар присів на краєчку ліжка, узяв холодну руку й шукав живчика. Рука була як мармурова, посмішка не сходила з кутків уст Міхалової. Така собі пані Міхалова, самітна доглядачка дому.

Вулиці ще дрімали. Їм нікуди спішитися. Тільки згодом виїхав на рейки перший трамвай. Він був увесь обліплений червоними плякатами, на яких видніли велетенські голови Сталіна та його прибічників.

Червоні прапорчики маяли на даху.

...як мало треба, щоб людина померла... такою малесенькою щілинкою ввійшла така велика пані: смерть...

Бура річка людського походу розлилася по вулицях Львова.

Юрій ШЕРЕХ

З КРИТИЧНОГО ЩОДЕННИКА

6. ВЕЧІР ПРИ ЛЯМПІ

(Вадим Лесич. Поезії. Видавництво "Обнова". Ньюйорк 1954, стор. 32).

Після "Ліричного зошита" Лесич видав свою другу американську книжечку поезій, зовсім мініятюрну цього разу. Вона складається з циклу ліричних творів "Келихи й келії" і з "недокінченої поеми" "Напередодні".

Герой поеми — "розколений атом". Мушу признатися, що такий герой не промовляє мені до серця. Я волів би лишити його фізикам. Явщо поезія хоче не відставати від технічних наук, вона має свої лябораторії, і її атоми, що їх вона може розколювати — коли хоче — це атоми образу і поетичного ритму. Прямі перегони з Оппенгаймером чи Капицею поет не може виграти, а найкраща апокаліпса — справжня, що так і зветься, — була написана тоді, коли люди не знали ще не тільки, що таке атом, а і що таке лябораторія. Зрештою атомова апокаліпса приводить Лесича тільки до дублювання Маяковського, мало не дослівних збігів:

Гудітимуть зубасті вирви
у флейтах — висохлих кісток...

Але Маяковський бодай надолужував це гумором і балаганним блазнюванням.

Натомість 20 сторінок "Келихів і келій" майже цілком належать до справжньої поезії. Формально їхні межі — зовсім вузькі. Світ великий, але поет вибрав малий його кут. Це тільки замшілий задвірок його пополудня. Одначе перехід від екстенсивного розгону до інтенсивного самозаглиблення часто означає вступ у світ справжньої поезії. Казавши словами Лао-Дзе:

"Бути великим — означає ширитися, ширитися — означає йти далеко, йти далеко — означає повернутися". Для бунтівничого, балакучого, розгонистого часто перед тим Лесича повернення до себе, не заперечуючи попереднього, означає більшу глибину й більшу прозорість.

Є річ, що зраджує справжність і щирість повернення Блудного Сина — поета в дім Батька його, — ритм. Справжній поет може намагатися обдурити читача образами, тим більше — ідеями (і не тільки читача, а й самого себе), але він не здатний обманювати ритмами. Розуміється, я не говорю про графоманів, які будують свої вірші як розвязання певних наперед загаданих ритмічних схем або як заповнення словесним балястом наперед заготованого списка рим. Для давнішого Лесича був характеристичний спондей, накопичення наголосів, перепідкреслення ваги слова й складу, сполучення типу в уст кут, тінь сиза, літ рут, ознака барокковости, конкістадорства, динамізму. Тепер замість цього приходить пірихій, оминання навіть законних наголосів, тиша, що молиться, спокій келії, вищість, доспіла в не нами установлених ніжних границях. Ритми свідчать про щирість нового Лесичевого рількеанства. Я сказав би, що в своїй поетичній біографії Лесич досяг віку між 40 і 50 років. Дехто вважає, що це найкращий вік людини. Я відповів би чудесними словами Еліота: "Є час для вечора при світлі зір, є час для вечора при світлі лампи".

Так чи так, у своїй новоздобутій келії, при світлі доброму своєї вечірньої лампи, Лесич принаймні в одній своїй поезії спромігся на річ незвичайно важку — справжню паралелю до Рільке, парафразу Рільке, ближчу до німецького майстра розмови з унутрішнім Богом, ніж численні наші переклади, — я сказав би, що інтонація Рільке вперше з'являється тут в українській поезії після Юрія Липи:

Життя пливе повз нас, і нас лиш заторкає,
мов віялом, крилом своєї течії.
І ми, — кришинки хвилювань безкраїх,
покорені — великості Твоїй.

Малий свій світ стискаємо в долонях —
(холоне в них — самотність наших серць),
тоді, окрилені, в незнаному полоні,
ми чуємо Твій всемогучий перст.

Але Лесичів малий кут великого світу, замшілий задвірок його пополудня, келія його розмови з власним серцем, що здається йому, починає холонути, — це частина великого світу. Поезія Лесича й далі лишається не аскетичною, а живою, а заглиблення в себе відкриває пізнання понад собою сущого. Його земля росте, мов круглий хліб із зерен і сама стає — хлібом для живих. Його рількеанство здебільшого — своєрідне, барокковe рількеантсво, і келих солодкого, мудрого й безмежно заспокійливого вина, що він підносить у замкненості своєї келії, — це келих життєдайного соку, і він п'ється за життя.

Цикл "Келихи й келії" занадто малий, щоб можна було визначити, чи це — етап у поетовій творчості, чи просто — настрій, один з настроїв, чи це справді вечір, чи тільки сутінкове світло, бо на сонце набігла хмарка. Але навіть якщо це вечір при світлі лампи, то ми відчуваємо, що є в цьому світлі відблиск іншого вечора — при світлі зірок.

До речі варт відзначити, що Гніздовський, найкращий у нас коментатор тих книжок, до яких він робить обкладинки, не повірив у Лесичеве рількеанство й вечірність і дав на обкладинці стилізацію барокkового павича. Може він має рацію?

7. ЛИСТИ НА НЕІСНУЮЧУ АДРЕСУ

(Петро Карпенко-Криниця. Поеми. Вид. "Прометей". Детройт 1954, стор. 46).

Якби визначати вік поета за його книжкою, я сказав би, що Карпенкові-Криниці сімнадцять років. Поет можливо сприйме це як комплімент, але я не знаю, чи це цілковито так. Російський поет писав: "Блажен, кто смолоду был молод", — так, але додавав: "Блажен, кто во-время созрел".

Поеми — їх три у книжці, виданій у Детройті, — зовсім не поеми, вони фрагментаричні, може з принципу, може з потреби заціпити своєчасно вуста, може через те, що нема чого договорювати. Це — тільки деталі настроєвого, наскрізь настроєвого, того, що підручники називають романтичним — пейзажу і клапті діялогів, сперечань про те, як жити, я сказав би радше — як же ж його жити. Ідеологічне значення цих сперечань — ніяке, бо в них нема жадного змагання двох ідей, нема контрасту, нема антитези. Є одна ідея, чи радше те, що на цьому континенті зветься "way of life". Цю ідею поет, чи цей триб життя поет розцінює як закон для найнятих душ і сердець, як життьові вигоди, як неперебірливе шукання за всяку ціну багатства й права жити, як ринок людських почуттів, як кладовище ідей і ототожнює з новою дійсністю, що оточує українських еміґрантів. Цьому протистоїть... власне, цьому нічого не протистоїть.

З одного боку, цьому протистоїть нібито вірність Україні, але ми не знаємо, що таке ця Україна, про це ані словом не згадано, і в чому полягає вірність їй, окрім суто негативного поняття — відкинення нової дійсности. Сам поет розуміє, що цього протиставлення чи в дійсності, чи в його поемах нема, і замість цих абстрактів у нього встає образ порожнечі, пустелі душ, глухомані, сліпої безнадії, що стає прапором, зрештою просто — дня вчорашнього. Звідси з'являється натяк на "третю силу, що росте". Можливо, що це й так, що третя сила росте. Одначе її зростання й кільчіння не збагнені, видно, поетом, бо не розкриті в книжці. І іронічна заввага про фантастичність теми третьої сили не звучить іронією.

Ідеологічне значення поетових сперечань з самим собою (бож, звичайно, всі ці Устими, Арсени, Валерії, Терентії й Зої в дійсності мають ім'я Петро) ніяке, але це не виключає їх психологічного значення. Перед нами 46 сторінок ліричних листів Петра Карпенка-Криниці, а листи — психологічний документ, коли вони правдиві, і тоді, коли вони брехливі. Треба тільки встановити, в чому вони правдиві, а в чому ні.

Поет багато зробив, щоб йому можна було не вірити. Я не вірю йому, коли він мене лякає. Я не вірю в те, ніби "надщерблене сонце розбилось за містом". Воно спокійно зійде завтра над тим таки містом. Неправда, що ніч — чорна безодня і що поетова кімната — клітка. Усе це варіяції на старий мотив — "він лякає, а мені не страшно". Правда, поет лякає не тільки нас, а й самого себе. Чи це краще?

Я не вірю, коли поет хоче показати, що він багато чого навчився на Заході, і заперечує Захід не через те, що не знає його. Бо тільки так я можу зрозуміти всіх тих Ерінній, Муціїв Сцевол і Фавстів на Брокені, з приводу яких я навіть не певний, чи поет

прочитав популярний підручник мітології чи там стародавньої історії, чи він просто перейняв пару утертих фраз з вітчизняної продукції неоклясиків і їхніх епігонів. І справді, як повірити в справжність його мітологічної Мойри, коли сторінкою пізніше читаєш про те, що неспокій стискає поета п е р е в е с л а м и хвилин, коли море підносить с к и р т и хвиль, а герой підносить героїню, мов кволий к о л о с о к? Увесь цей антураж селянських, щоб не сказати селюцьких образів, тим щиріший, чим він недоречніший у цих поемах, аж кричить про справжню суть поезії Карпенка-Криниці і викриває недоречність Мойр і Ерінній. Вони як рококова мебля в селянській степовій хаті.

І нарешті найважливіше. Я не вірю в адресу поетових листів. Кому він їх пише? Наприкінці "Устима" є рядки:

Значить і Бог озиватись не хоче?
Що ж це, виходить і Бога нема?

Одначе його поеми — не діялог з Богом. Як слушно сказав один з наших сучасників, щоб заперечувати Бога, треба вірити в нього. Тому можна йняти віри Осьмаччиному богоборству в "Поетові". Можна йняти віри навіть щирості висновку Сартра чи радше Сартрового героя Геца, що повторює слова Ніцше "Бог умер" і т о м у безперервно говорить з Богом. Але в книжці Карпенка-Криниці — Бог — тільки реквізит нарівні з Мойрою чи Ерінніями.

Здається, я не помилюся, коли скажу, що ліричні листи Карпенка-Криниці адресовані до його нової дійсности. Він її називає Америкою — вживім для короткости й ми цієї назви. Йому здається, що прийняти його "Америку" — означає зрадити Україну. Думаю, що ця проблема не існує, якщо говорити про Америку без лапок, то можна прийняти її й не зрадити Україну. Якщо говорити про "Америку" в лапках, що в поета означає кінець-кінцем просто будування особистого щастя, добробуту і — horribile dictu — навіть вигідного життя, то і ця "Америка" зовсім не виключає ані моральности, ані жертви за країну свого народження й першої любови. Бо знову ж — але цього разу в іншому розумінні — "є час для вечора під світлом зір, є час для вечора під світлом лямпи".

Цього контрасту нема як загально обов'язкового контрасту. Нема проблеми, що, здається, хвилює й мучить поетове сумління. Нема адреси, на яку він пише свої римовані листи. Його "Америка" просто не існує

Якби бути злим і іронічним, можна було б пригадати слова Маяковського про недоречний бунт гірської річки, що "разбушевалась, как пьяный Есенин в участке". У поемах Карпенка-Криниці є багато від цього п'яного бунту в поліційній дільниці. Але було б помилкою розцінити їх тільки так. Саме на цьому місці, де вони ризикують провалитися в смішне, починається те, що в них є правдою.

Правдою в поемах Карпенка-Криниці є їхній бунт. І він заслуговує на пошану. Бунт є одним з прав і навіть з обов'язків мистця і мистецтва. Біда в тому — я не сказав трагедія, хоч суб'єктивно це може й трагедія, — що поет не знає, проти чого він бунтує. Я не випадково згадав слова Маяковського про Єсеніна. У бунті Карпенка-Криниці є спільне з бунтом обох російських поетів. Ні, це не закид "єсенінщини". Спільність полягає в тому, що всі троє не знають, проти чого вони бунтують. Єсенінові здавалося, що він протестує проти бездушности міської цивілізації. Маяковського заїдало "міщанство". Коли один з них повісився, а другий застрелився, вони показали, що причина їхнього бунту була глибша. Бо хіба ж Єсенін не міг повернутися на село, а Маяковський начхати з усієї височині свого велетенського росту на міщанство? Я сказав би, що причиною їхньої загибелі був бунт проти Бога при незнанні, що Бог існує. Їхня поезія не була тільки листами, як поеми Карпенка-Криниці, але оскільки вона була листами (в кожній поезії є щось від листів), вона теж була листами на неіснуючу адресу.

Проблема Карпенка-Криниці полягає в тому, щоб знайти адресу для своїх листів. Можна відкривати її заново, в собі і для себе. Але це не конечно. Її можна знайти в книжках сучасних філософів. Я думаю, що читання, приміром, "Бунтівника" Камюса більше дало б Карпенкові-Криниці, ніж перегортання сторінок довідника з грецької мітології. У цьому власне первородний і непоправний гріх державино-орестовщини, що вона веде нашого читача не до европейської мислі й культури, а до їх пороху.

Я обіцяв писати в своєму критичному щоденнику про явища культури. Чи мав я право присвятити кілька сторінок ноемам Карпенка-Криниці? Його книжка ще дуже малою мірою явище культури, далеко більшою — психологічний документ. Кілька незграбних історико-літературних ремінісценцій ще далі відводять її від явищ справжньої культури. І все таки я думаю, що я не порушив свого принципу. Є в книжці Карпенка-Криниці одна риса, якої він сам, здається, не помічає і яку він завдячує — **вже** завдячує Заходові, тому, що він називає "Америкою". Це — биття живчика мислі. Хай читач — або й сам поет — перечитають у кількох числах радянської "Вітчизни" або "Дніпра" поезії всіх тих Вороньків, Страшків, Бакуменків і інших Шереметів, щоб переконатися, як далеко Карпенко-Криниця відійшов від цього клімату плекання штампу й безпроблемности і як багато він уже зобов'язаний Заходові. У поемах Карпенка-Криниці ще ох як багато штампу (чого варті хоч би всі ті ф р о н т и, п р а п о р и, з е м л я К о л ю м б а тощо, тощо), її мисль борсається в безперспективності голого споглядання й розтроюджування власних переживань, тільки переживань, але вона хоче стати справжньою мислю, вона хоче змагатися з своїми партнерами й супротивниками ідейно (щоб не сказати і д е й н о ю з б р о є ю — у вороньківському стилі). Але в них законюється початок мислення чи бодай намір мислити. Це мало, щоб говорити про явище культури? Об'єктивно, — мабуть, так. Але суб'єктивно, дял поетів того ж покоління й того ж виховання, що Карпенко-Криниця, це дуже багато.

Щождо книжки Камюса, то вона є в англійському перекладі, на жаль, трохи скороченому, і коштує чотири доляри.

8. ЩЕ ОДИН КІНЕЦЬ

Один поет — я думаю, що не варт згадувати його імени, в усякому випадку поет, що заслуговує на цілковиту пошану, називаймо його Поетом, з великої літери, — написав на мене донос. Донос вимагає знищити мене — не знати, чи фізично, чи як члена української громади, і посмак доносу тим неприємніший, що він не називає мене на ім'я і встромлений — всупереч будь-якій нормальній логіці — між двома обо-

ронами від доносів чи перекручень — Хвильового й Рильського.

Не знати, чи доноси такого роду — зовсім безпредметові. Нам невідомо, чи не існувало якогонебудь зв'язку між зникненням Домонтовича і тим прилюдним доносом на нього, що перед тим з'явився в скоропостижно померлому журнальчику, на глум названому славним ім'ям Літературно-наукового вісника. Але, як кажуть у Галичині, менше з тим. На так званій Великій Україні це перекладається — начхать, але я не буду вживати другого виразу з його широким замашним і запашним степовим розгоном. До того ж я спокійний, що коли зі мною щось скоїться, то принаймні я матиму чудові некрологи пера, приміром Олени Звичайної або Михайла Островерхи. Отже, я не збираюся писати про себе.

Є інша і далеко важливіша сторона в факті Поетового доносу. Я говорив би про ще один прояв систематичного глухнення літератури в українській еміграції.

Методи приглушення відмінні.

Клен і Гриневичева вмерли, занедбані байдужими.

Домонтович зник.

Можна як завгодно дивитися на творчість Косача й Костецького, і їхня поведінка протягом останніх років, м'яко кажучи, не викликає співчуття, але коли вони вмерли для української літератури сьогоднішнього дня, то в цьому при домінуванні їх суб'єктивної провини (брак собачої вірности господареві, що б'є) не варт забувати й вини господаря.

Я міг би назвати не одне ім'я тих, хто мовчить ось уже протягом років з унутрішньої відрази до панівного тону нашого "культурного життя", імена, що могли б бути й далі прикрасою кожної літератури.

І ще один прояв кінця — пристосування творця до вимог пересічі. Воно означає кінець такою ж мірою, як фізична смерть, зрада чи обітниця мовчання. Коли Поет пише прилюдного доноса з вимогою передусім і негайно затулити "обвинуваченому" рота, — він не тільки порушує правила демократичного співжиття людей (Вільно цитуючи відомі слова Вольтера: Я не погоджуюся з тим, що каже пан Х, але я готовий віддати життя за те, щоб він мав змогу висловити те, що хоче), — а більше й гірше: він жадає отруїти те повітря, у якому єдино можлива творча творчість взагалі і його власна зокрема. Він іде за думкою й вимогами болота. Він перестає бути поетом.

Але пристосування може виявлятися не тільки в доносах, а і в ідейно-творчому пристосуванні до болота. Я хотів би, щоб ще живі письменники оглянулися на те, що вони роблять і пишуть, з цього погляду. Чи вони без гріха? Чи вони не забули, що там, де починається компроміс, кінчається мистецтво? Як казав Юрій Липа: "Ніколи відродження не зможе вирости з людей, які підробляють свої почування до чийогось густу і примх".

Тут ядро проблеми, що її ставить донос, що вийшов з-під пера Поета.

Д-р Іван РОЗГІН

ВСЕСВІТ І ЛЮДИНА

БУДОВА ЖИВИХ СИСТЕМ

На протязі розвитку сучасного природознавства, вивчали живих істот з початку як єдине ціле, а з винайденням мікроскопічної техніки й інших оптичних приладів почали вивчати в детялях. У роках 1838 і пізніше ботанік Шляйден і зоолог Шван обґрунтували "клітинну теорію" будови живих істот. Вони вперше довели, що всякий організм складається з окремих неподільних живих одиниць — елементарних організмів, які Брюке назвав "клітинами".

Клітинну теорію завершив славнозвісний німецький патолог Р. Вірхов, який вчив, що "увесь організм є сукупність клітин і всі організми, прості чи складні, це комплекси клітин". Він також доводив, що організм являє собою своєрідну державу, де між окремими клітинами існує розмежування функцій. Одні клітини (мозку) лише керують, інші (нервові) виконують ролю зв'язкових, а ще інші (м'язи, епітеліяльні) лише виконують механічну роботу, або виробляють якісь продукти. Крім того, в організмі ще існує ціла система клітин, що виконують ролю війська, бо охороняють організм від впливу різних чужих організму речовин, у тому числі і від мікробів. Між іншим, на цій підставі Р. Вірхов обґрунтував соціяльний стан сучасного суспільства.

Найбільше прислужився Р. Вірхов і його послідовники, у тому числі і наші земляки: І. Мечніков, Подвисоцький, П. Кучеренко, М. Разведенків, Кронтовський та інші, до відкриття незнаних досі змін у тканинах та інших таємниць життя у здорової та хворої людини й тварини.

"Усяке захворювання є в першу чергу, захворювання клітин", — учив Р. Вірхов. Анатоми й гістологи вивчили мікроскопічну будову тіла рослин, тварин і людей, а патологи, шукаючи за змінами в клітинах, нібито, як за причинами хвороб, виявили справді дуже багато істотних змін, а головне, що розбудували цілу науку, так звану "мікроскопічну анатомію" живих істот.

Та згодом, після дальших і ґрунтовніших дослід'в не лише морфології, а й фізіології живих організмів, виявилося, що клітинна наука в її класичній формі, неспроможна пояснити низки властивостей організму.

Передусім виявилося, що вільних живих клітин (одноклітинних істот) не можна порівнювати з будь якими клітинами багатоклітинного організму. Одноклітинні організми це щось незмірно більше, ніж окрема клітина багатоклітинного організму. Це окремий організм і порівнювати його можна хіба що з багатоклітинним організмом. Це питання виявилося настільки важливим, що Догель у 1911 році запропонував вживати замість "одноклітинний", або "багатоклітинний" зовсім інші терміни, а саме для першого "неклітинний" а для другого "клітинний", бо мовляв, організм являють собою системи, а не суми клітин. У клітинах морфологічна і фізіологічна диференціяції та поділ функцій призвели до виникнення клітин, тканин і органів, а в неклітинних, такої диференціяції не відбулося, а вся сума життєвих процесів відбувається в одній клітині, як цілому організмові.

Не виправдала надій клітинна теорія й у вивченню самих клітинних організмів. Найперше виявилося, що

склад організмів із самих тільки клітин можна визнавати лише з великим застереженням, бо всякий клітинний організм, крім клітин, містить у собі ще величезні маси неклітинної матерії, так званої "міжклітинної речовини", що її Гайденгайм назвав "метаплазмою", у відміну від вмісту клітин, що має назву "протоплазми".

Метаплазма не лише виповнює всі міжклітинні і міжтканинні простори, а й також кров'яну і лімфатичну системи, що відграють дуже важливу ролю. Тому ігнорувати її ніяк неможливо. Крім того, самі клітини, у світлі нових дослідів, дедалі все більше втрачали свою обмеженість, свою морфологічну і фізіологічну індивідуальність. Виявилося, що в багатьох випадках, клітини творять спеціяльні асоціяції, так звані синцитії, або великі скупчення клітин — симпласти.

Отже, виявилося, що поняття "жива речовина" далеко ширше поняття "клітина" і з ним не збігається, бо всяка клітина, то є уже функціональна жива одиниця. Із цього виходить, що для пізнання життя треба вивчати живу істоту як ціле, а коли вивчати деталі всякого організму, то не лише його клітини, а й в такій же мірі і протоплазму і метаплазму, як міжклітинні матеріяльні субстанції.

Тепер уже відомо, що в протоплазмі і метаплазмі відбуваються всі процеси обміну речовин, отже, для вивчення життя, вони мають таке ж значення, як і клітини. Виявляється, що це той самий колоїд, що про його основні властивості ми говорили в попередніх розділах нашого нарису.

Протоплазма є і не рідка і не тверда, а, залежно від унутрішніх і зовнішніх обставин, може виявляти всі переходи від твердого до водяно-рідкої консистенції. Це колоїдальний витвір, що може бути рідкий, як золь, і твердий, як гель. Вона є "токсотропічна", тобто, вже легкі маханічні впливи можуть розріджувати твердий золь в рідкий гель. Такої властивости не має метаплазма і мінеральні колоїди. Стільки ми знаємо про найістотнішу складову частину живої істоти.

Щодо морфологічної будови протоплазми, то найретельніші дослідження досі нічого не виявили. Для мікроскопа (і ультра мікроскопа), і протоплазма і метаплазма показали себе "порожніми", їх структура лежить поза межами розв'язаної сили сучасного мікроскопа. Більше того, Ботазі сказав, що "поки протоплазма жива, вона немає ніякої мікроскопічної будови". Проте, іншими методами, головно завдяки спеціяльним дослідженням деяких оптичних явищ, і деяким хемічним реакціям, а зовсім недавно завдяки елекронному мікроскопові, вдалося встановити, що організована жива матерія, якою є протоплазма та метаплазма, має міцелярну будову.

Про міцелярну будову живої матерії

Ще в 1858 році віденські вчені Негелі і Є. Брюке висловили думку, що всяка органічна матерія має певну форму. Обидва автори дійшли до того висновку, що органічна субстанція складається з субмікроскопічних "анізотропних" частинок, схожих на крихітні кришталики. Ця анізотропність проявляється в подвійному промене-заломлюванню, через те, при розгляданню живих речовин з'являються інтерференційні кольори і в явищах подвійної абсорбції (дихроїзмі). Тому, наприклад, рослинні волокна, оброблені йодом, рівнобіжно до площини мають чорний колір, а сторчово до неї — білий; оброблені сріблом — рівнобіжні мають блакитний колір, а сторчові — жовтий; оброблені золотом — у першому випадку мають зелений колір, а в другому — чорний.

В основному такими методами встановлено, що протоплазма складається з паличкуватих витворів, або міцел, що перебувають у спеціяльному розчині. Застосовуючи промені Рентгена (рентгенографія) пощастило виявити кристалічну будову золів і гелів неживих і живих колоїдів. Тепер вважають, що так само, як кристали солі чи цукру розчиняються у воді до окремих молекуль, так і організована речовина у відповідних умовах, у відповідній рідині, може розпадатися на міцелі і творити колоїдні розчини. Все це стосується до таких колоїдів, як крохмаль, желятина, тощо. Щождо живих колоїдів, то існують розбіжні твердження. Одні вважають, що метаплазма рослин і тварин збудована також з паличкуватих кристалічних міцел, що лежать у певному порядкові в основній речовині, або дисперсійному середовищі. Щождо протоплазми, себто речовини, що знаходиться в кожній клітині, то досі ніби не вдалося таких форм ствердити, а А. Фрей навіть заперечує можливість їх існування. У живій протоплязмі, каже А. Фрей, спостерігаємо максимум невпорядкованости. Молекулярний рух у протоплазмі такий сильний, що виключає будь-яку можливість для закономірного впорядкування, просторового розташування молекуль. Тут діють інші сили, а ніж у метаплазматичних (позаклітинних) колоїдах.

Багато фізіологів, у тому числі й наші земляки проф. Нагорний, В. Добровольский, Ів. Міщенко заперечують таке твердження і вважають, що такої різкої різниці між протоплазмою і метаплазмою не може існувати, бо це є живі органічні сполуки, носії життя. А що досі не вдалося виявити міцел у протоплазмі живої клітини, то це тому, що її міцелі утворюються повсяк час, вони несталі бо вмить руйнуються. У тому суть живої органічної речовини. Крім протоплазми, кожна клітина має оболонку, ядро і різні включення. Кожна клітина являє собою складну систему, своєрідний організм.

Як підсумок можна сказати: Жива речовина (протоплазма і метаплазма), являють собою дуже складні колоїдальні полідисперсні системи.

Дисперсну фазу цих систем визначають міцелії, а дисперсне середовище — розчин різних органічних і мінеральних сполук у воді.

Для життя потрібні обидві фази (і міцелі і розчин) в однаковій мірі.

Міцелі збудовані з хемічних молекул (полісахаридів, протеїнів, протеїдів, ліпоїдо-протеїнів), і розташовані або безладно, або в певному порядкові і творять різні опірні витвори.

Про елементарні одиниці життя

Дослідження будови живої істоти завжди мали на увазі знайти якусь "елементарну одиницю життя".

ФАРБИ
і
ТАПЕТИ — (WALLPAPER)
Власник: ОЛ. ОХРИМ
купите найліпше в
METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.
795 Dundas St. W. — EM. 4-6597
Toronto, Ontario

Морфологи (анатоми, гістологи) уявляли собі цю одиницю у формі мініятюрного організму чи клітини, а фізіологи, як сукупність найпростіших властивостей життя. У першому і другому випадках, цю одиницю життя визнавали за неподільну. Через те, що майже кожний дослідник давав іншу назву цим "одиницям життя", то цих назв назбіралося дуже багато. От деякі з них: плазоми — Віснера; гемули — Дарвіна; пангели — Де Фріза; біофори — Вайсмана; біобласти — Альтмана, протоміри — Гайденнайма; біогени — Ферворна; ліцелі — Негелі; пластидулі — Ельзберґа та Спенснера; ідіобласти — Гертвіґа, Пласони — Ру і т. і.

Але незалежно від того, як назвати ці витвори, а в суті речей то є одне і те саме — найдрібнійші системи що вже мають основні властивості життя. Спроба внайти ці "життєві одиниці" мікроскопічним способом закінчилися невдачно, зате іншими, про які уже була мова, вдалося виявити міцелі та інтерміцелярне середовище. Йдучи далі, ми потрапляємо вже в царину молекуль, атомів та енергії. Отже, схематично можна собі уявити той склад одиниці життя так: енергія, атоми, молекулі, об'єднання молекуль або міцелі, неподільні агрегати молекуль, хромозоми і центріолі, фібріллі, ядра і внутриклітинний сітчаний апарат, клітина як ціле. Після того йдуть тканини, органи й системи органів і нарешті цілий клітинний (багатоклітинний) організм.

Якщо "живим" будемо вважати таку систему, що має три головні ознаки: здатність до асиміляції і десимеляції (обміну речовин), здатність до зростання та до самостійного поділу, то легко зрозуміти, що цих специфічних життєвих особливостей не мають ні енергія ні атоми, бо вони однакові в живій і неживій природі. Якщо ми вивчаємо для цієї мети молекулі, як наступні після атомів складові частини живої істоти, то виявляється, що, наприклад, білкові молекулі уже мають деякі властивості живого. Флюге установив, що в білкових молекулях відбувається полімеризація, або об'єднання молекуль і вбирання кисню (0^2) та виділювання вуглецевої кислоти (CO^2). Кисень притому вщеплюється в молекулю живого білка у формі інтрамолекулярного O^2 і призводить до того, що сама молекуля стає нетривкою і спричинює створення вуглецевої кислоти (CO^2) і води (H^2O), способом інтрамолекулярних переміщень.

Також відомо, що молекуля білка може "рости". Наприклад Н. Кольцов доводить, що молекуля росте вздовж, створюючи міцелі, способом наростання амінокислотних груп, щось ніби на зразок кристалізації. Утворені міцелі поздовжньо розщеплюються і в той спосіб ніби розмножуються.

Отже, білкова молекуля уже має деякі властивості живого, але це ще не є життя. Життя має нерозривний зв'язок не лише із білком, а й з ліпоїдами, мінеральними та органічними солями і водою. Життя виявляється лише там, де є всі ці інградієнти, але не механічна суміш їх, а специфічна, досі нікому невідома сполука і натхненна особливою життєвою силою "віс віталіс". Духом, що її животворить.

Можна вважати за твердо встановлене, що "найпростійшою одиницею життя", не є ні одна з складників живої істоти, яка б вона не була, і що цю одиницю треба шукати в творивах вищого порядку, в організмі як цілому, чи то неклітинному, чи клітинному. На жаль, про ці одиниці життя ми не тільки нічого не можемо сказати, а навіть не можемо зробити будь яких обґрунтованих припущень. Нам лише відомо, що "найпростіші" форми, у яких виявляється життя, занадто складні, щоб їх вважати за початкові. Тут можна послатися на відомий вислів, що "наука знає про життя багато, але й не знає нічого". Наука досить докладно зафіксувала певні факти, певну ієрархію живих істот і їх складників, але не лише не може їх відтворити в штучних умовах, а навіть пояснити того, що творить природа "автоматично".

(Далі буде)

В. РЕВУЦЬКИЙ

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

Ця стаття-доповідь, прочитана на сесії мистців у Торонті 5 липня ц. р. За браком часу на сесії вона була читана трохи скорочено. **Ред.**

"Так, я Чайка", говорить про себе Марина героїня з "Патетичної сонати" найбільшого нашого драматурга — М. Куліша. "Скажу: я тая Чайка, що літала над Жовтими Водами, об дороги чумацькії билась, що літа і б'ється у кожному козацькому серцеві"... Я скажу, що я..."

Комуніст Лука, що стояв при останніх словах під дверима, відчиняє двері і жестом показує червоноармійцям забрати Марину.

Талант Куліша вже 1930 р. з усією прозорливістю передбачав, що скоро його Чайці доведеться покинути рідне гніздо.

Через три роки прийшли браконьєри, розвалили гніздо Чайки — театр "Березіль", а архітектора його — славного режисера Л. Курбаса та й саму Чайку — Куліша, зачинили в клітку і якийсь інший Лука вивіз їх на північ.

Не стало Кулішевої Чайки... Були випадки, що руйнували її гніздо, були випадки, що забірали пташенят, але не виганяли її за межі батьківщини. Тепер — вигнали. На її місце прилетіла інша Чайка — мхатівська, що прикрашувала собою завісу власного театру в Москві і якій наказали злетіти на завіси українських театрів і бути символом "вікової дружби" театрів України й Росії.

Від того часу пройшло вже понад 20-ть років, а в дні коли справляють бучно "по тому боці" возсоєдіненіє", варт подати до відома, в чому саме виявилася ця "вікова дружба" в театрі. М. Йосипенко в своїй статті під таким же заголовком ("Театр", липень, 1951) доконав цю проблему такими зауваженнями:

1) "Колосальний вплив на формування української національної комедії І. Котляревського, В. Гоголя (батька) та Г. Квітки-Основ'яненка, зробили російські драматурги Фонвізін, Княжич, Капніст та комічна опера XVIII ст."

2) що "Майстерність видатних українських драматургів — Т. Шевченка, М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого, І. Франка, Л. Українки вдосконалювалася під впливом клясичної драматургії Грібоєдова, Пушкіна, Гоголя й Островського."

3) що "прикладом для мистців укр. сцени — М.

Кропивницького, М. Заньковецької, П. Саксаганського була висока виконавча культура М. Щепкіна і П. Мочалова, Пр. Садовського й О. Садовської, Г. Федорової і М. Єрмолової.

4) що за твердженням Гн. Юри, "боротьба під керівництвом партії з формалістичними теоріями й практикою контрреволюційної курбасовщини спиралася на досвід МХАТ'у та систему акторської майстерности К. С. Станіславського та В. І. Немировича-Данченка".

5) наводиться твердження А. Бучми, як живого свідка подій, що "єдиний у Галичині театр "Руської Бесіди" вже з 1903 р. був під золотим дощем російської драматургії Л. Толстого, А. Чехова та М. Горького."

Я не збираюся переконувати, що, скажімо, на подібний сюжет "Москаля Чарівника" І. Котляревського написано водевіль невідомого франц. автора "Ля солдат мажісіен" ("Чарівний солдат") або "Саламанська печеря" Сервантеса, що характер діяльности Карпенка-Карого склався під впливом Ібсена, що Айра Олридж своїм виконанням ролі Отело вплинув на молодого М. Кропивницького в цій же ролі, що М. Заньковецьку називали "Українською Дузе", а Саксаганського прирівнювали до Коклена, що репертуар "Руської Бесіди" складався виключно з кращих зразків модерної західньої драматургії і т. інше.

Така постава питання була би такою ж однобічною, як однобічні вищенаведені твердження М. Йосипенка, Г. Юри, А. Бучми. Звичайно, впливи були теж і з російського боку, але, скажімо, нема потреби ставити І. Карпенка-Карого, як наслідувача Островського чи Ібсена.

Волію тут звернутися до слів Л. Курбаса, наслідця якого, як мислителя, лише недалеко відійшло від нього, як режисера.

..."Крег і Рейнгардт (говорив він 1927 р.), і класика, і Брам, і китайський та японський театри, і прийоми середньовічного балагану присутні не тільки Мейєрхольду в Москві, але й для нас — у Львові чи в Харкові. ...В обставинах великого здвигу у всесвітньому мистецтві, всяка свіжа голова, при всій різноманітності комбінацій, буде робити по суті те саме, що й інший." У даному випадкові І. Карпенко-Карий для прикладу така ж свіжа голова в свій час в українському театрі, як Островський чи Ібсен у своїх театрах.

Питання відповіді М. Йосипенкові та іншим авторам ставиться в іншій площині: український театр після Переяслава заплідних грунт для російського професійного театру, а далі йому ввесь час підрізували крила, щоб він не зміг піднятися на височину світового признання й тримали його в провінційному становищі.

Історія театру XVIII ст. яскраво говорить, що український т. зв. церковно-шкільний театр (зокрема в особі Д. Туптала) дав початок російському професійному театрові Ф. Волкова та І. Дмитревського. Після того, коли цей театр було скріплено французькою школою виховання актора (Дмитрівський вчився у Офрена), Київо-Могилянська академія, як колиска укр. церковно-шкільного театру зробилася непотрібною. Ректор-русифікатор Самуїл Мирославський 1765 р. заборонив вистави в Академії.

Коли тільки найвизначніший укр. актор XIX ст. Карпо Соленик відмовився поїхати служити на імператорську сцену, життя його погіршилося і не витримавши страшних поневірянь, він помер в молодому віці від сухіт.

Коли тільки український аматорський театр 60-х рр. XIX ст. почав виявляти своє власне національне обличчя, його пристукнули наказом Валуєва 1876 р., заборонивши всі вистави "на малоросійском языке".

Коли тільки Артистичне товариство бр. Тобілевичів організувалося 1890 р. на поважній основі, плянуючи в майбутньому створення стаціонарного українського театру, русифікатори кинули в Україну дуже здібних антрепренерів Соловцова й Сінельнікова. У їх руках опинилася величезна допомога будувати нові театральні приміщення й можливість ставити модерний тоді репертуар (напр. у Соловцова: Ібсен, Гаутман, В. Сарду). Товариство бр. Тобілевичів мусіло животіти. Лист І. Карпенка-Карого до з'їзду сценічних діячів 1897 р. являє собою страшну картину постійного цькування.

І, нарешті, вже в радянських часах страшний розгром "Березіля" з арештом його героїчного керівника, з засланням його найближчих соратників — В. Ігнатовича, П. Руліна, Ф. Лопатинського, Шагайди, Бабіївни, Бортника, Савицького, Дробинського, драматургів М. Куліша, І. Дніпровського, К. Буревія, режисера Каргальського, Й. Гірняка, Позняченка та інших.

І знову на українськім обрії випливає зловісна постать колишнього антрепренера часів нелюдської русифікації — Сінельнікова. Старий і немічний, він уже активно не зміг займатися справами театру. Але русифікаційний символ нахабно поновлено, як противагу до українсько-европейського типу театру Л. Курбаса.

З 1933 р. прилітає в Україну мхатівська Чайка. Театр вкочується в добу т. зв. "соціялістичного реалізму", введення якого в українську театральну культуру з'явилося найбільшою трагедією, не тому саме, що це був реалізм, а тому, що було встановлено диктатуру одного стилю, де партія прийняла на себе вирішення театрально-теоретичних проблем за її власним смаком.

До чого привела диктатура одного стилю в театрі найкраще прослідити на 2-й декаді українського театру в Москві 1951 р.

До цього певного підсумку українського театру (в радянській дійсности він є вирішальним) стали чотири визначні театри, а з них три найкращі драматичні, розташовані в трьох найбільших центрах: театр ім. Шевченка (кол. "Березіль") з Харкова, театр ім. Франка з Київа, театр ім. Заньковецької з Львова. Всі майже з 30-річним існуванням професійної праці. Але, які ж наслідки?

1922 р. увійшов в історію українського театру під знаком остаточного оформлення нового періоду. Цього року розпочало працю Мист. Об'єднання "Березіль" під орудою Л. Курбаса (в майбутньому театр "Березіль", а потім театр ім. Шевченка), почав існування театр ім. Заньковецької (кол. драм. запорізький театр, а тепер львівський); остаточно закріпився на стаціонарному житті в Харкові театр ім. Франка.

Як відомо, Мист. Об'єднання "Березіль" своїм принципом поставило засади експресіоністичного театру, стиль якого примітивно називали конструктивізмом. Правіший від нього — театр ім. Франка проголосив стиль "монументального реалізму", звернувшись у своїй творчості до західньо-европейського натуралізму в драмі поруч з національними авторами.

Театр ім. Заньковецької відштовхнувшись від психологічного реалізму корифеїв нашого театру найголовнішим завданням поставив опанування світової класики.

З чим же вийшли ці три найкращі театри з декади

1951 р., на 18-му році існування "соціялістичного реалізму"?

Критики Е. Холодов та відом. рос. актор Н. Петров, стверджують ("Театр", липень і серпень 1951 р.), що найголовнішою темою театру ім. Франка є "тема щастя народу". Провідною темою театру ім. Шевченка є "народ і держава", провідною темою театру ім. Заньковецької є "народність, пристрасті, живе звучання".

І тільки всього? Де ж поділися стилеві спрямування цих найвизначніших театрів, що були такі відмінні в 1922 та й в 1933 рр.? Що сталося з ними, що вони так одноманітно схарактеризовані критикою рисами народности?

До цього привів брак форми театральної вистави. Само те проти чого так яскраво виступив ще в 1939 р. світової слави режисер Вс. Меєрхольд в своєму останньому виступі. ..."Це убоге й жалюгідне щось", — говорив він, — що претендує зватись театром соц. реалізму, нічого спільного з мистецтвом не має... З вашої ласки царює тепер понуре й добропорядне середнє аритметичне, що жахає і вбиває своєю бездарністю..."

Українські театри на 2-й декаді 1951 р., саме й виявили цю "середнеаритметичність", хоч часом її дуже тяжко застосувати. Для прикладу, скажімо, в театрі ім. Шевченка, де дух славного Курбаса продовжує дітяи. Той же Холодов, аналізуючи виставу "Ярослава Мудрого" І. Кочерги стверджує, що в ній "є внутрішній ритм, але часом він здається вже надто ритмізованим — ритм відшованого тексту помножується на симетричність мистецького оформлення, на геометричну правильність і показність мізансцени, рівнобіжність входів та виходів. В цій виставі актори, боячись впасти в побут, не стільки говорять, скільки виголошують монологи й діялоги"...

Звичайно, це не окремий випадок відхилення від "середнеаритметичности", хоч до неї зводять і акторську творчість. Акторська творчість визнається універсальною, прикладом чого може бути стаття І. Крути про щойно померлого Ю. Шумського ("Театр", квітень 1954), де нашому визначному героїчному акторові приписується бездоганне виконання не тільки Б. Хмельницького, Кармелюка, Клода Фролло й короля Пилипа II еспанського, а й... Голохвостого, Труфальдіна й Фігаро... Хто тільки раз бачив Ю. Шумського на сцені звичайно цьому ніколи не повірить.

Не тільки в театрі видно цю універсальність. Яскравим прикладом її може бути мистецтво балету в СРСР, де абсолютно все відкидається крім класичних традицій Ленінградської (Петербурської) Хореографічної школи.

Переходжу до деяких питань репертуару в театрі. Майже 20-ть років існування "соц. реалізму" пройшли в українському театрі під домінуючим впливом особи О. Корнійчука. Курс, визначений останніми словами, умираючого комісара з його "Загибелі ескадри": "Наказ... зв'затися... Москвою... Штаб" — лишився дороговказом для драматургії. Ніщо в змісті не змінило цих слів і тепер, коли щойно відгреміли фанфари 300-ліття Переяслава. Але, повторюю, в єдиному стилі партії дозволено вкласти теоретично-театральні проблеми за її власним смаком. І ось тут і можливий такий закрут, що театр ім. Заньковецької вирішив свою останню виставу ("Сон кн. Святослава" І. Франка), присвячений 300-літтю Переяслава "реалістично і в тойже час романтично-піднесено" (?!!). Зараз за постанову "Сон кн. Святослава" театр одержує величезні похвали, хоч п'єса, як відомо, абсолютно нереалістична. В чому справа? Справа в тому, що в після військовий період в поняття соціялістичного реалізму вводяться елементи романтичної і символістичної драми, їх формальні чинники. Для прикладу — застосування форми романтичної драми може бути вказана драма Я. Галана "Любов на світанку", де показана боротьба контрастів — світа й темряви. Той же момент застосовується в п'єсі Дмитерка: "Навіки разом". В ній же зустрічається епізод — продаж козачки Орисі, а попереднім підготовленням дається зрозуміти глядачеві, що ця дівчина — символ України. У п'єсі П. Лубенського "Неподолана полтавчанка" символічне навіть прізвище героїні — "Лялі Убийвовк", що забиває ката-німця.

У всьому цьому для нас найтрагічніше те, що в цьому новому жанрі української "трагедії", українським, правдиво історичним силам дається роля чорна й темна. Найтрагічніше те, що для очорнення вибираються з нашої історії моменти, у яких найяскравіше проявилася українсько-російська боротьба, що закінчилася перемогою української зброї.

Коротко кілька прикладів. Візьмемо Л. Дмитерка "Навіки разом", нова редакція якої з'явилася в 1953 р. П'єса очорнює постать гетьмана Івана Виговського, виводячи його жорстоким, хитруном, боягузом і розгубленою людиною. Історичні події фальсифіковані, про перемогу нашої зброї під Конотопом 1659 р. нічого не згадується. "П'єса цінна тим, — писав радянський театральний критик Кісельов, — що в ній розкривається історичне коріння українського буржуазного націоналізму".

У п'єсі "Арсенал" В. Суходольського в чорному світлі, в приреченності виведено українську сторону — С. В. Петлюру, М. Порша, В. Винниченка. Історично сфальсифіковано їх образи, як "агентів міжнародного капіталізму". Комуніст-пролетарій — Федір Троян убиває брата Якова, що перейшов на українську сторону. "Найсвітліша" постать — робітника з Костроми — Андрій Іванов. Повстання здушене, але ідея Іванова перемагає.

"Любов на світанку" (1949 р.) Я Галана. Дія відбувається на прикарпатському селі Ясничі. У чорному світлі, в приченості виставлено образ колишнього члена дивізії "Галичина" Луку Воркалюка. Історично сфальсифіковано знамениту подію 1945 р., коли Дивізія виграла морально бій проти більшовиків.

Тема висміювання противників українсько-російського зближення знайшла місце і в новій комедії К. Полонника "Кубок гетьмана Богдана". Дороговказом підрадянської української комедії останнього часу служить вислів Маленкова (2 липня, 1954 р.): "нам потрібні радянські Гоголі й Щедріни, які вогнем сатири випалювали б з життя все від'ємне, прогниле, мертве, все, що стримує рух вперед". Рекомендування для всіх театрів кращої з циклю цих комедій ("Не називаючи прізвищ" В. Минка) свідчить про постійну наявність існування театру, як покірливого знаряддя для політичних досвідів. Роки не змінили цього. Пригадую, відома п'єса А. Шейніна та бр. Тур "Ключи Берліна" була негайно знята з репертуару після договору Рібентроп-Молотов у серпні 1939 р., як різко антинімецька. Те саме трапилося 1953 р. П'єса румунського драматурга Раду Бовряну "Вовки", присвячена проблемі титовців, як "агентів американських і західніх імперіялістів", йшла з успіхом до літа 1953 р. Але з нового сезону вона поновлена не була, бо уряд Югославії вернувся як партнер до столу Дунайської конференції.

Мій огляд сучасного театру був би неповним, якщо б не згадалося про театр на еміграції. Силою природніх обставин свого існування театр ніколи в еміграції не зможе стати на рівну ногу з музикою або образотворчим мистецтвом. Але те, що він був вільний від формули "соціялістичного реалізму" дало змогу найкращим ансамблям на еміграції (трупі акторів під проводом пок. В. Блавацького та студії під керівництвом Й. Гірняка та О. Добровольської), дати кілька цікавих вистав. З них в першу чергу треба згадати дві вистави п'єс М. Куліша ("Нар. Малахій" та "Мину Мазайла"), нещодавну критику останньої в ансамблі Й. Гірняка вважаю за найчорнішу сторінку нашого театрального життя, як ворожий випад проти нашого найбільшого драматурга М. Куліша, що виводив нашу п'єсу з клуні в широкий світ, як випад проти традицій "Березоля" і творчости найвизначнішого актора на еміграції Й. Гірняка.

Крім п'єс М. Куліша треба згадати вистави "Антигони" Ж. Ануї, "Оргії" та "Боярині" Л. Українки, "Прийшов інспектор" Д. Прістлі.

В після військовому часі були написані драматичні твори і багато з них виставлено таких авторів: Ю. Косача, Л. Коваленко, Ів. Багряного, Ів. Керницького, І. Алексевича, М. Понеділка. Троє останніх з успіхом виступали в жанрі п'єси-сатири, проблема якої в еміграційному театральному житті взагалі має велике майбутнє, бо "по тому боці" вона ніколи не буде створена.

З ділянки хореографічного мистецтва праця Р. Прийми заслуговує на найвищу оцінку, як рішучий відхід від канонів "незмінної й непорушної клясики".

Звернення сучасного нашого театру до моментів романтизму й символізму "в тілі" соціялістичного реалізму підтверджує про живучість традицій "Березоля" й сьогодні. З ними колись будемо "запалювати люльку" (за парафразою М. Куліша), "щоб дим ішов через усі степи до неба!" А коли люди з широкого світу побачать цей дим, то прийдуть і запитають: "Чого ж ти хочеш, роде козацький, що все куриш і куриш? Своєї держави я хочу" і **вільної творчости в ній!**

Остап ВИШНЯ

ДО ВСІХ ПРОВІНЦІЙНИХ МИКОЛІВ ХВИЛЬОВИХ

У Катеринославі злапали (наголос на друге а) Миколу Хвильового.

Цей талановитий письменник, катеринославський Микола Хвильовий, дуже зручно і не без успіху інструктував місцеві літературно-мистецькі кола про найновіші течії в літературі, показував прекрасні свої твори: "Сині етюди", "Осінь", „В електричний вік" і т. і. Одним словом, усе те, що понаписував його нахабний однофамілець харківський (і всеукраїнський) Микола Хвильовий.

Катеринославське студенство радо його зустрічало, а теар ім. М. К. Заньковецької дуже уважно прислухався до його талановитих сентенцій про майбутнє українського театру.

Все було б добре та гаразд, — та приїхали до Катеринослава харків'яни й злапали (знову наголос на друге а) Миколу Хвильового.

Талановитий письменник раптом щез, ніби його корова язиком ізлизала.

Вловився талановитий новеліст на дрібниці: бльондин він, а харківський Хвильовий — чорнявий...

Така дрібниця призвела, як бачите, до великих неприємностей для талановитої людини й позбавила катеринославців прекрасного керівника літературно-мистецьких справ.

А жіноцтво (з пісні слова не викинеш!) навіть плакало, бо катеринославський Микола Хвильовий, як нам переказують, крім літературного таланту, має ще й неабиякий талант "кохательний", і до того ще й зовсім не платонічний.

Скандал, як бачите!

Щоб не було скандалів надалі, щоб робота була чиста, щоб теперішні й майбутні Хвильові не підводили довірливе населення, всі Хвильові повинні затямити собі ось що:

Справжній Хвильовий не бльондин, а навпаки — чорний брунет. Волосся в його довгасте. Він завжди в куртці, в штанях і в толстовці без одного гудзика...

Курить справжній Хвильовий виключно "Студентські" цигарки (найхарактерніша ознака). Пише завжди сидячи. Здебільша не пише, а їздить на полювання, бо хоче вбить вовка (Це так само дуже характерна ознака). Вовка... Покищо купує диких качок і пише оповідання... Каже, що тільки тоді напише романа, коли вб'є вовка... Покищо купує диких качок і пише оповідання... Таланту свого Хвильовий нікому не позичає навіть під векселі, а гроші іноді позичає (Не комусь, а в когось!), і завжди, між іншим, повертає. Це найнеприємніша властивість у Хвильового, дуже невигідна для всіх провінційних Хвильових.

Але, товариші Хвильові, — позичаючи гроші, завжди повертайте, бо інакше не будете подібні до справжнього Хвильового, і можете впійматися...

Не забудьте ще одного: справжній Микола Хвильовий міцно жоната людина. Отже, щодо всіляких там романів (не літературних) не дуже гарячіться, бо ви, щукині сини, повтікаєте, а справжньому Хвильовому доведеться "консультацію" для пригрудних дітей засновувати, бо тікати йому і незручно, і нема куди: все одно впіймають.

Зважте всі обставини й валяйте...

Принцип у вас непоганий: усі і літератори, і взагалі всі, кому дороге майбутнє української літератури й культури, додержуйтеся такої думки:

— Що більше Хвильових у літературі, то краще і для літератури і для людства взагалі...

Смаліть, хлопці, — хай вам Бог помагає!

Ти, може, думаєш завше одягати наших людей у драні свитки й вишивані сорочки? Страждання, злидні, соловейко і постійні мандри із своєї землі — на землі інші, у каторгу, в ярмо, в перевертні? Ти думаєш, що ми не можемо підняти якір свого корабля й поставити паруси? Що ми не сильні духом і ділами для того, щоб заспівати веселої пісні про далекі краї, про блакитні високості неба, про бадьорі химери оновленого духа? (Ю. Яновський, Майстер корабля).

ЗАКОРДОННА ДЕЛЕГАЦІЯ

(Продовж. з стор. 5-ї)

екзистенції еміґрантських мас і характер їх соціяльно-економічного стандарту зумовлюють їх політичний потенціял і являються першорядним фактором у питанні їх активности, а з другого боку для активізації названих мас, для насичення їх відповідним ентузіязмом потрібні матеріяльн. ресурси; приймаючи на увагу далі, що в категоріях політичної натури матеріялістичні моменти домінують над моментами ідеалістичного світосприймання, бо на підставі наукового соціялізму лише соціяльні умови буття детермінують політично-соціяльну самосвідомість. І тому управа делегації ухвалила розпочати дипломатичну акцію, скеровану в напрямку розгорнення меморандових заходів."

Протокол підписали голова і генеральний секретар і дали до підпису культурному референтові. Але той завагався. Він взагалі не любив паперів і підписував їх хіба в крайній потребі і то з великою неохотою. А тут прилучилась іще ненависть до Папуші.

Взяв протокол. Прочитав раз. Прочитав другий... і стиснув плечима.

— То це така миморанда?

— Та ні. Це допіру протокол на меморандум, — пояснили йому.

— А де ж миморанда?

— Та ще буде, — сказав голова.

— А навіщо ж оці Химині кури?

— Щоб написати меморандум, — пояснив голова.

Нежеребний видивився на товаришів.

— Скажіть, будь ласка, люди добрі: буде миморанда, чи не буде? Кажіть толком.

— Буде, відповів голова. — Тут же написано.

— Отут це написано?

— Так, там написано.

Нежеребний стиснув плечима. Хотів ще щось сказати, але не вийшло.

— Добре, нехай, але дивіться!

— Підписуйте, — сказав, скрегочучи зубами, голова і подав перо.

Нежеребний присів, але твердо вирішив не підписувати. Тільки треба було знайти відповідну викрутку. Оглянув перо з усіх боків, потім устромив його в каламар і почав там довго шпортати, тим часом як думка шалено працювала, шукаючи якоїсь діри, куди б утікти. Товариші свердлили його гострими очима. Від очей і від великого напруження культурному референтові аж зашуміло в голові і задзвонило в ухах. І це принесло йому несподіваний рятунок. У голові блиснула геніяльна ідея, відразу стих шум і все просвітліло.

— У котрому усі дзвонить? — запитав з непритаєною радістю Гайдабуру.

— У правому! — ляпнув той, заскочений несподіваним питанням і не подумавши добре, в якому усі.

— Ха-ха-ха! — розреготався на цілу хату Нежеребний.

Товариші, не розуміючи підступности Нежеребного, з подивом видивились на нього. А Нежеребний покинув перо в каламарі і спокійно встав.

— Значить, не підпишу!

— А то чому? — грізно запитав Гайдабура.

— А тому, що не підпишу! У лівім, а не в правім!

— Підпис сюди! — ревнув Гайдабура, тикнувши пальцем у папір.

— Шкода говорити. Раз не вгадали, значить, кінець. Самі винні.

Гайдабура встав. Зрозумів, що Нежеребний ловко пошив його у дурні.

— Що? Ви мене за дурня щитаєте? Хочете мене на вухо спіймати? Не дасте чоловікові подумати, а потім... Підпис!

— Завтра з мішком! — зловтішно усміхаючись, відрізав Нежеребний.

— Панове товариші! — застогнав Гайдабура, — ми тут бились, як печеніги, щоб діло зробити, і нужно ж було, щоб якась сволоч задзвонила йому в ослячому вусі, як усе пішло евентуально к чортовій матері. Що це? — і показав пальцем на Нежеребного: — Кобеляки в Європі!

Нежеребний страшенно образився.

— Як ви смієте мені Кобеляками в очі цвіркати! Я рішуче протестую проти таких перламентарних висловів!

— Підпишіть протокол!

— Не підпишу!

— Підпишіть, бо буде плохо!

В очах Гайдабури блиснули хижі вогні... Зуби заскреготали...

Нежеребний раптом скочив і прожогом кинувся до дверей. Гайдабура плигнув за ним і з усієї сили махнув кулаком. Але... з цього нічого не вийшло. Бо замість того, щоб насамперед ухопити нікчемного боягуза за фалди, чи ще ліпше за ковнір, а вже потім розмахуватись кулаками, він, жаденний крови, вибрав іншу чергу акцій і безглуздо гатив повітря, ще не маючи Нежеребного в своїх руках. Ця тактична хиба врятувала Нежеребного і дала йому можливість утікти безпосередньо перед самим кулаком.

Гайдабура, лютий від невдачі, тріснув щосили дверми і крикнув:

— Мазепа! Самостійнік! Хахол безмозглий!

Потім обернувся до доктора Папуші. Почувся скрегіт зубів... Папуша задеревів.

Гайдабура зробив два кроки... Але... сталось щось незрозуміле. Він тільки подивився грізно, постояв трохи, роззявивши рота, але не знайшовши слова, тяжко сів.

Трохи посидів, сопучи, мов ковальський міх, потім рвучко встав, гупнув кулаком по столі й сказав:

— Пашлі ви евентуально всі к чортовой матері! Закриваю лавочку!

І вийшов до сусідньої кімнати. Звідти почулось: Всякий дурак хотів би продати пшеницю, а коли приходиться до діла, то не хоче сволоч підпису дати!

За якийсь час звідти вибігла його дружина, розбурхана до краю й задихана. І накинулась на бідного Папушу:

— Чому не підписали?!

— Фатальне непорозуміння, високодостойна пані.

Але пані Гайдабуриха не була здібна слухати

й розуміти, що їй говорив доктор Папуша, і він примушений був чимдуж знітитись.

Так скінчилось засідання управи закордонної делегації "Всеукраїнської Ради селянських і козацьких депутатів".

Культурний референт товариш Нежеребний, вибігши на вулицю, дав повну волю свойому обуренню.

— Бачили Європу? — спитався в повітря.

Пройшов кільканадцять кроків.

— Чули? Кобеляками в мене кидає! Ах ти ж, одоробало з Таманського очерету! Я тобі, азіяте, покажу Кобеляки.

Люди на вулиці оглядались і поквапно відкланювались.

— А яка хитрість! Що? Хоче, щоб я йому протокол підписав. Шукай, азіяте, дурнішого від себе. Там маєш того вченого телепня, то нехай тобі підписує. Я тобі не підпишу. О, ні!

Оглянувся. Додав ходу.

— Кобеляки! — чути було з-за рогу, куди загнув Нежеребний! — Кобеляки...

Так зареагував на прикрі події дня культурний референт делегації. Генеральний секретар її, доктор Папуша, поставився навпаки. Вийшовши на вулицю, він не виявив жадного обурення, ба, на його обличчі навіть засяла радість і надхнення. Причиною цього було нове повідомлення, що його розгукував недалекий амплійон. Доктор Папуша не розумів, про що говорило радіо, бо місцевої мови не знав, умів тільки купити одно кіло хліба і десять дека ковбаси. Але дорогою асоціяцій прийшли йому до голови ще не використані слова: радіо, антена, амплійон, вібрація, етер. Ці слова доктор Папуша вирішив негайно примістити в зачитаний сьогодні реферат і повний творчої радости поспішив додому.

А тим часом Гайдабура, закривши лавочку і діставши з великої злости велику спрагу, одним тягом вихилив кухоль спирту, заколивався і впав. Гайдабуриха знала, що цей стан триватиме три дні і три ночі, зачинила чоловіка в хаті, а сама побігла.

Насамперед до Тамари, приятельки. Застала її за пранням. Ще на порозі розридалась і впала їй на шию.

— Що з тобою, дитинко? — перелякалась Тамара.

— Не підписав!

Тамара вибалушила очі:

— Хто не підписав? Чого не підписав?

— Пшениці.

Тамара витерла об фартушок руки.

— Якої пшениці?

— Та ж нашої, української.

— Не розумію.

— Боже мій! Ти, Тамарочко, наче допіру з неба впала. Та ж приїхали закордонні купці.

— Куди? (Далі на стор. 30-й)

Олена ВАСИЛЕВА

НА ПОХОРОНІ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

Коли 13 травня 1933 року в будинку письменників "Слово" пролунав постріл і ввірвалося життя Миколи Хвильового, це страшенно схилювало не тільки письменницькі кола, але й усю свідому українську спільноту. Переживали тривожно й боляче. Запитували один одного, намагаючися довідатися про деталі цієї трагедії.

І ось розповідають:

— Коли на постріл прибігли письменики з інших кватир, побачили на столі конверт, адресований на ім'я Ц. К. Комуністичної партії, а також лист, де він звертався до письменників. Ось його початок:

— "Арешт Ялового це — розстріл нашої генерації..."

Оцей вступ пригадував усім, як болюче й трагічно сприйняв Микола Хвильовий вістку про арешт Михайла Ялового. Як відомо, він пішов до ГПУ, щоб поклопотати за нього, але там йому відповіли:

— Хочеш тут залишитись? Краще йди геть звідсіля!

Розповідали, що, коли трохи згодом, прибіг Микитенко, він схопив усі папери, не давши змоги письменникам дочитати листа, що був їм адресований.

Микола Хвильовий — це ім'я не сходило з вуст...

— Не схотів потрапити до ГПУ...

— Протестував проти винищення українських письменників...

— Вистрілив, щоб звернути увагу, може іншим легше буде...

— Побував на селі, на власні очі побачив наслідки голоду, те, що робиться там, і не міг знести, не схотів жити...

Вражені, пригноблені, боляче переживали українські письменники загибель товариша.

Той, хто кинув гасло "Геть від Москви", мусив від Москви й загинути.

І ось друзі віддають йому останню шану, супроводжують його в останню путь.

Я не встигла приєднатися своєчасно до процесії. Прибігаю на цвинтар, простую до натовпу, що оточив викопану могилу. Відразу ж впадають у вічі люди в уніформі військ ГПУ, що то там, то тут стоять серед натовпу. На захід від могили, на деякій віддалі, — стара яблуня. Велика, міцна гілка витяглася майже рівнобіжно землі. На ній теж сидить людина в уніформі. Очевидно відти зручніше спостерігати. Бачу серед натовпу письменників і прихильників, ще й інших, нікому невідомих людей у цивільному вбранні... Вони тут з обов'язку, з доручення, це їхня праця.

На ввесь світ сказав своє останне слово протесту Хвильовий. Лежить тепер спокійно — обов'язок виконав.

Обличчя письменників зосереджені, похмурі, вуста стиснуті. Та Микола Куліш не може себе стримати, зовсім не володіє собою. Побивається, як дитина, і сльози струмочками стікають з його очей.

Починається прощання з письменником. Важкі, незабутні хвилини! І перед тим, як мусять труну закрити, Микола Куліш стає на коліна перед покійником, в розпачі простягає до нього руки й, гірко ридаючи, вигукує:

"Що вони з тобою зробили!..."

Прибивають віко до труни. Болюче відчуваємо удари молотка.

Труну поволі спускають у могилу. Кожний з нас кидає грудку землі. Перші з них голосно вдаряються об труну, потім її швидко засипають лопатами... Виростає пагорбок.

Друзі намагаються заспокоїти Куліша... Люди ще стоять, не розходяться... Не поспішають і ті, що перебувають тут з обов'язку...

Петро ВОЛИНЯК

ЯК ЖЕ МИ ЗУСТРІЧАЛИСЯ?..

Мабуть почну із загальної оцінки. Ця зустріч була найвизначнішою подією з часу нашого масового переселення на американський континент. У зустрічі взяло участь коло трьох сот осіб, які в більшій чи меншій мірі працюють у ділянці нашої культури. Вже цього досить, щоб визнати зустріч за явище небуденне. Коли додати, що в зустрічі взяло участь коло десятка тисяч українців з Канади і США, то її вага збільшиться ще більше. Але я далекий від думки вважати цю масову імпрезу за початок "нової епохи" в нашому житті — на мою думку це була перша спроба, яка тільки виявила наші великі можливості і високу якість нашого громадянства, яке цікавиться й підтримує кожен почин діячів нашої культури. І це все. Ніякого етапу в нашому культурному житті ця зустріч не створила, усіх можливостей зустрічі ми не використали, бо вона несподівано переросла пляни і навіть духовий розмір її ініціятора і творця — Літературно-Мистецький Клюб у Торонті, а головне — осіб, які в цій справі "завдавали тон".

Але розглянемо всю зустріч в її деталях.

Малярська виставка:

Виставка була найпоказнішою з усіх імпрез зустрічі. Її вага зросла ще й тому, що вона була відкрита довший час (3. 7. — 10. 7.). На виставці були представлені 180 праць, хоч у каталозі зазначено лише 166. Не ввійшли в каталог праці мистців Б. Мухина, О. Танасевича, М. Гарасовської та О. Булавицького (їх праці спізнилися). Відвідало виставку коло 3.000 осіб. Продана одна картина — М. Кміта.

Загальне враження від виставки досить солідне, залі чудові для експозиції, отже, ніхто не міг скаржитись, що його праці були "в невигідному місці". Оглядаючи виставку, можна було лиш тужити за великими полотнами, яких таки дуже бракувало для більшої імпозантности, якщо хтось за нею женеться.

Серед великої кількости праць можна все ж таки завважити три провідні творчі напрямки. До першої групи належать мистці, які в своїй творчості виходять з старого українсько-візантійського та козацького бароккового стилів, продовжують свою діяльність у цьому ж напрямкові, хоч, може, й осучаснюючи її. До цієї трупи мистців, учасників виставки в Торонті, можна зарахувати Е. Козака, П. Холодного, М. Дмитренка, О. Дядинюка, М. Ольшанську-Стефанович, М. Левицького (у графіці). Не моя справа розглядати й оцінювати окремі праці — хай це роблять мистецькі критики (і, очевидно, не в репортажах). Я тільки висловлю думку, що саме цей напрямок міг би мати успіх і вплив на загальне канадійське малярське мистецтво, бо саме він дає канадійцеві неукраїнського походження щось нове, досі йому незнане, властиво українське, що являє собою, як висловлюється англомовна канадійська критика "типовий зразок українського мистецтва... сміливого і постійно захоплюючого". Нашим мистцям треба подбати про частіші виставки своїх праць у Канаді, зокрема в Торонті та Монтреалі.

До другої провідної групи мистців я б відніс імпресіоністів, але додав би: імпресіоністів реального характеру — це наші кольористи як М. Мороз, О. Булавицький тощо. Майстри цього напрямку ідуть далі своїм шляхом, на них мало впливають нові умови й чужий клімат. Їх кольори й далі звучать українським підсонням, що завжди викликає щиру симпатію глядача.

До третьої групи, яка вирізнялась на виставці, належать мистці, що попавши на американський континент, свідомо чи несвідомо пішли шляхом абстрактного мистецтва (Л. Гуцалюк, Б. Божемський, Люба Ґенуш та інші). Окреме місце в цій групі займає Яків Гніздовський, що має за собою солідну школу в минулому. Він дозволив собі навіть на крайні експерименти, які в деякій мірі вже зацікавили американську публіку й критику. Проф. Ю. Шерех з приводу власної виставки Я. Гніздовського в Нью Йорку писав: "Може несподівано для самого себе після довгих років замкнених, упертих, неухильних шукань мистець прийшов до власного варіянту українського стилю. Не стилю безликого діпі, а стилю української людини". ("Н. Д.", ч. 52). Після такої оцінки мені дуже хотілося побачити праці Я Гніздовського. Признаюсь, що я таки розчарувався. Я не беру за зле експериментаторство — воно інколи потрібне. Але й абстрактне мистецтво має свій ґрунт. І коли дехто закидає Я. Гніздовському шукання ґрунту не в українському мистецтві, а скоріш у мексиканському, то я з цими закидами погодився б легше, ніж з запевненням проф. Ю. Шереха. Мені, принаймні, здається, що підґрунтя творів Я. Гніздовського зустрінемо і в багатьох інших американських майстрів. Але про це хай судять фахівці.

Різьбарство на виставці заступали три майстри: С. Литвиненко, Б. Мухин та А. Павлось. Б. Мухин творчо йде далі з своїми животрепетними кіньми з воску, одночасно виявляючи себе майстром і в твердих матеріялах (мармур).

А. Павлось, як каже про нього М. Дмитренко, силою внутрішнього змісту оживлює мертвий матеріял у таких творах, як "Смуток", "Ранок" та інших. Але зроблені вони... ще в Європі.

С. Литвиненко мабуть єдиний майстер, що цікавиться визначними особами. На виставці показав свій новий твір портрет В. Г. Кричевського, а також нові — студію голови та Задумана.

Були на виставці й слабіші твори. Журі мусіло б бути трохи суворішим. Фактичним організатором виставки був М. Дмитренко. Він же й редактор каталогу та автор обкладинки його. Хоч незамінимих і нема, але М. Дмитренко уклав багато праці — не тільки організаторської та мистецької (голова журі), а й навіть фізичної, — і ледве чи без нього ця виставка мала б такі розміри й успіх. Слід також відзначити й працю адміністратора зустрічі Н. Ріпецького.

Та все таки найприємніше мені відзначити наше громадянство, яке виявило себе остаточно дізрілим і культурним: у першій день виставки її відвідало коло двох тисяч осіб! Я не раз бував на виставках в Торонтонській картинній галереї і мушу признати, що коли там показували справжнє мистецво (напр., виставка різьб Мєстровіча), а не мільйони (напр., скарби Габсбургів), то українці можуть похвалитись: нам можуть позаздріти наші англомовні земляки, бо нас таки менше, ніж їх, а виставові залі були повні по вінця. Інша справа, що наші люди ще не можуть підтримати мистців матеріяльно, себто закупити картини — ми ще молоді канадійці. Та й хат відповідних не маємо...

Виставка мала цілковитий успіх. Значення її ще й у тім, що мистці взаємно оглянули свою продукцію,

що дає їм змогу оцінити себе, порівняно до інших. Ті з них, що мають свою власну силу мусять таки сказати нове слово на новому континенті. І в цьому бажаю їм найбільших успіхів.

КОНЦЕРТ І ВЛАСТИВА ЗУСТРІЧ

Пригадую собі, як у Середній Азії все, що могло тільки рухатись, їхало і йшло щоп'ятниці на базар, стверджуючи приказку: базар — усьому світові побачення... Так і наш концерт: це було всьому континентові побачення! Справді, найменше сім тисяч українців оглядали себе всебічно, знайомились, пригадували знайомства, згадували старі добрі й погані часи, одним словом — "зустрічались по саму зав'язку".

Але ж на зустрічі був ще й концерт. І про концерт мені писати значно важче. Раз тому, що я не музичний критик, а тільки любитель музики, а два — тому, що я, признатися одверто, трохи побоююсь. Сідаючи за цей репортаж, я пригадав собі минулорічний приїзд Капелі Бандуристів до Торонта і мою оцінку того концерту. За ту оцінку мене обвинувачено: 1. У ворожому наставленні до Божика (галичанина), 2. У ненависті до коломийок, як до вияву західньо-українського "я", 3. У цілковитому неуцтві. До редакції посипались листи, відмови від передплат, на вулицях Торонта на мене показували пальцями, як на клясичного розбивача Капелі Бандуристів.

Михайло Мінський

Я, щоправда, тим усім не дуже то стривожився, бо був певен, що краща частина читачів була зрозуміла мій намір: я ж вимагав тільки одного: нового репертуару! Чи маю я на це право, як найгарячіший прихильник бандури взагалі і Капелі зокрема? Чи не є це мій обов'язок, як редактора? Сумніваюсь, що хтось з читачів посміє на ці питання відповісти словом — ні.

Тому я з цією міркою підходжу й до концерту на зустрічі. Я не буду шукати, який співак краще й досконаліше витягнув якусь ноту, який з них тонше відав кольорит того чи того твору — були це, здебільша, першорядні співаки й музики і все це вони вміють робити досконало. Мене цікавить інше: чи виконавець прислужився відбудові й розбудові нашої культури, чи він пройшовся на цьому концерті виїждженою доріжкою? Себто, чи він виконав новий твір, що личило б зробити на концерті з нагоди першої континентальної зустрічі мистців, чи він угостив слухача хоч і добрим, але заяложеним уже твором, що його слухач уже чув буквально сотні разів і який уже йому відбив усяку охоту до концертів.

Виходячи з цього, я на перше місце ставлю баритона Михайла Мінського, який відкрив цей концерт двома новими, заслуговуючими на цілковиту увагу виконавців і слухачів, творами. Це твори двох наших талановитих композиторів: А. Рудницького (арія Довбуша з опери "Довбуш") та М. Фоменка ("Любіть Україну" на слова В. Сосюри). Я вірю, що музична критика ще висловиться з приводу цих творів, вірю також, що вони — особливо "Любіть Україну" М. Фоменка, — стануть улюбленими творами наших виконавців та публіки. Я хочу сказати тут інше: наші композитори працюють, але ми мусимо зробити все, щоб їх продукція знайшла споживача. Посередником між композитором і публікою є виконавець. Але наші виконавці — хай не гніваються! — своїм репертуаром не цікавляться, про нього не дбають і його не оновлюють: співають кілька творів від дня свого мистецького народження й до самої своєї мистецької смерти... винятком тут у нас є тільки, чи майже тільки, Михайло Мінський, який не лише пробує оновити наш голосовий репертуар, а він його цілком оновив, навіть замовляючи й оплачуючи композиторам нові твори. Тому хай буде дозволено мені зарахувати М. Мінського до передової частини наших мистців-виконавців, до справжніх творців нашої культури.

На жаль, не всі виконавці пішли за прикладом М. Мінського. Зокрема мені дуже шкода, що така справді цікава співачка, як Н. Носенко, поруч з новою композицією Гр. Китастого "Вітре буйний", виконала "Вечірню пісню" К. Стеценка. То чудовий твір і я його надзвичайно люблю. Але мусіла б Н. Носенко врахувати, що його в Торонті вже виконувала навіть кожна безголоса гуска і що зовсім безпотрібно було скликати з'їзд мистців, щоб почути всоте навіть у цілком бездоганному виконанні Н. Носенко. Наше бо завдання не тримати нашу культуру на певних осягах, а безперервно рухати її вперед.

Виходячи з цієї засади, треба відзначити два танки єдиної на цьому концерті балерини — Роми Прийми: "Русалка" (муз. Ю. Фіяли) та "Обливаний понеділок" (муз. М. Фоменка). Балет не мій фах і моя оцінка тут — ніщо. Але я собі пригадую Рому Прийму ще з Австрії, так би мовити, на зорі її танцювальної кар'єри. У її завжди темпераментному виконанні я тоді відчував ніжність і благородність руху. І чи розгнівається на мене Рома Прийма, коли я висловлю бажання проміняти Канаду на Австрію?

Взагалі ж концерт був багатий. Багатий кількістю і якістю виконавців, кількістю авторів і творів. Я не помилюсь, твердячи, що такого концерту не тільки Торонто, а й ціла Канада ще не чула. З вокалістів ще виступали, крім згаданих, Стефа Федчук, В. Максимович — прекрасний мецосопран (вперше в Канаді), відомий усій еміграції Гр. Ярошевич, славний Лев Рейнарович, що виступає в Канаді також уперше, улюб-

ленець торонтян Василь Тисяк, Люба Левицька. Щодо останньої, то я сказав би, що не конечно було виконувати твори "старшого брата" на концерті, який задумано як протест проти нищення української культури. Я не належу до націоналістів, які накладають "вето" на все російське, навіть на музику, але на цьому концерті личило б обійтися без Рахманінова (Л. Левицька) чи й без кількох европейських авторів, твори яких були виконані на цьому концерті.

З інструменталістів виступали такі славні піяністи, як Дарія Гординська-Каранович, що виступала в Канаді вперше й виконала майже невідомі нашій публиці твори Б. Лятошинського та В. Барвінського, справжній віртуоз Б. Максимович з творами В. Косенка та Л. Ревуцького і одинадцятирічний, але відомий уже в США Роман Рудницький з власною композицією та двома европейськими творами.

Виступав ще Є. Цісик (скрипка), виконуючи новий твір В. Грудина ("Поема на українські теми") та челістка Х. Колеса-Герич з відомими вже торонтонцям творами Гайдна та Барвінського.

Бурею оплесків вітано Й. Гірняка в ролі Гриця Зозулі.

Закінчив концерт колишній соліст Харківської опери, власник золотих ключів Торонта — М. Голинський.

Характерно, що на 18 вокальних творів було виконано 6 (третина!) так званих стрілецьких пісень, у яких військової (стрілецької) відваги, патріотизму й українського характеру рівно стільки, як у Сталіна й Маленкова совісти та любови до України. Це ще один доказ, що програма концерту складена випадково, непродумано.

Вражає також відсутність композиторів на концерті.

Взагалі ж у концерті взяли участь визначніші майстри, солісти опер Києва, Харкова, Дніпропетровська, Львова, Берліну, Парижу, люди з відзнаками (були й колишні орденоносці тощо) і тих 28 тисяч українців Торонта, які злегковажили таким концертом, мусять шкодувати.

Сесія мистців

На сесії було прочитано п'ять рефератів: Д. Горняткевич — Малярство, В. Витвицький — Музика, В. Ревуцький — Театр, І. Кедрин — Преса та проф. Ю. Шерех — Література.

Я сесією ніяк не захоплений — реферати здебільша були не проблемними, а оглядовими. Найцікавішими були реферати В. Ревуцького та В. Витвицького, які підходили до справи сміливо, не оглядаючись "на хлібодавця", як і личить мистцям, і все таки намагались поставити проблему. На дуже цікавий реферат заносилось і в проф. Ю. Шереха, але, на жаль, через спізнення у зв'язку з аваріею літака, він устиг виголосити лише одну десяту частину свого реферату.

А все таки й ця частина нашої зустрічі була цікавою і своє значення мала. Не зважаючи на робочий день, присутніх на сесії коло тисячі, осіб, що ще раз свідчить про якість нашого громадянства, на яке ми часто нарікаємо.

Реферат В. Ревуцького ми друкуємо в цьому числі. Можливо, що пізніш видрукуємо й решту рефератів.

Обід, улаштований міською управою для українських мистців

Тут я перш за все мушу ствердити чуле, навіть справді людяне ставлення міської влади до нашої зустрічі. Управа міста пішла в цьому напрямку дуже далеко: нам дали прекрасну картинну галерею, нам дали виставову площу для концерту, нас вітали представники міста і, врешті, місто влаштувало обід для наших мистців. Очевидно, що до цього в значній мірі спричинився д-р Кучерепа, єдиний, — са сором нашим політичним партіям та громадським і церковним організаціям, — український радний у міській управі. Багато політикуємо й мудруємо, але мало робимо..

Так чи інакше, а міська влада поставилась до нас дуже прихильно. І це свідчить про її культуру і, коли хочете, то й чесність. Шкода тільки, що обід був замовлений на 90 осіб, бо наша адміністрація не зуміла роздати запрошення і нас там 90 осіб не було.

Обід "випав", як кажуть галичани, дуже добре. Це був справжній обід, а не славословні вправи. З українців відповідала господарям міста М. Сокіл. Декому це не подобалось, але мені дуже подобалось, хоч я свого смаку нікому не накидаю.

На наш сором ми ще не навчили наших англомовних співгромадян пити. Не забуваймо, що в цьому ми маємо вже тисячолітній досвід. Ще ж бо св. Володимир сказав: Вєселіє Русі і т. д... А тут це "вєселіє" ділять — раніш п'ють, а потім їдять. То й тратить чоловік смак — забувається перше, коли береться за друге...

На ободі я спостеріг, між іншим, загрозливі нотки денаціоналізації наших мистців: частина з них пила горілку з кока-колею. Тому ходив я на тому обіді тишком-нишком, бо все боявся, що якийсь мистець нап'ється отої мішанини, та й удариться в абстрактне мистецтво: намалює овальну сковороду, перечепить її через шнур (як оті годинники, що колись зробили таке сильне враження на проф. Ю. Шереха!) та й підпише: "Сяючий Волиняк у п'яті роковини існування "Нових Днів". Сковорода ота, очевидно символізуватиме мою неповторно симпатичну лисину... Та це ще пів біди, а ціла в тому, що можливо знайдеться якась частина моїх читачів, що визнає той образ справді дуже схожий на натуру, і що підпис під ним ("се лев, а не собака") був зовсім зайвий.

Та менше з тим. Обід був смачний і симпатичний — говорили там дуже мало. Але признаюсь, що я ним особливо вдоволений. Навіть захоплений: на обіді я мав найсимпатичнішу, давно омріяну зустріч... Це була зустріч з найволинячішою волинячкою (майже така, як я!), з найлюдянішою людиною і найпоетичнішою поеткою — Оксаною Лятуринською. На початку нашої зустрічі О. Лятуринська, дуже хвилюючись, назвала мене... розбійником! Хай вибачать читачі, бо таки не признаюсь за що — це "секрет, военная тайна"! Але назвала. І не зважаючи на це, ця зустріч мене просто наснажила. Велика людяність моєї великої землячки заохочує мене й далі видавати ці богопротивні "Нові Дні", які мені вже приїлись, як гірка редька, і... — хай же не хвилюється ще раз Оксана Лятуринська! — поборювати всяких "-івців", себто все те, що з людини робить тупе й бездушне "трупище околевшее".

І про те, за що на мене гніватимуться...

Отже: **про-те-сту-ю!** Протестую в імені своїх велемудрих читачів і надиво прекрасних читачок, — чорнявих і русявих, стрижених і з косами, довгоногих і коротконогих, мазаних і немазаних (були й такі!), — особливо тих, які їхали з "далеких світів" (Міннеаполіс, Чікаго, Нью Йорк). Протестую від їх благородного імені, бо голова нашого клюбу, мій давній і ви-

пробуваний приятель А. Курдидик, звів на них наклеп, заявивши, що вони їхали в Торонто не на зустріч діячів української культури, а тільки з метою привітати нашого шановного голову з сорокдев'ятим днем його народин! А це таки неправда, хоч і як уперто запевняв мій шановний колега про це у своїй сльозоточивій промові на відкритті виставки. У тій же промові кинуто обвинувачення громадянству, що ніхто не помагав у підготовці зустрічі, а ще були такі, що й шкодили. А це також неправда, бо якби ніхто не помагав, то хіба один А. Курдидик, у геніяльності якого я ніколи не сумнівався, зробив би сам зустріч? Хіба що зі мною та з іншими своїми друзями (наприклад, ред. Босим!). А про "саботаж", то вже просто гріх говорити. Ось докази: СУЖЕРО, Добрус і ОДУМ відмовились від своєї зустрічі, плянованої на ці самі дні, щоб не конкурувати з клюбом, ЛВУ, СУМ і ОЧЧСВУ з тої ж причини свою перенесли на пізніше. Вся преса, всі церкви і всі установи зробили все можливе, щоб помогти зустрічі. То хто ж ті саботажники? Назвіть їх, пане колего! Що не хотіли їхати на зустріч Ю. Шерех та Й. Гірняк, аж поки їх не "згвалтував" на це М. Бажанський? А хіба ж то я їх примусив уникати Торонта?.. А пригадайте собі писання в нашій "передовій" пресі...

Я, нікчемний клюбний обиватель, певен, що так відкривати виставки не можна. Тому на перевиборах управи клюбу я голосуватиму проти Вас язиком, руками, ногами і всією рештою своїх змислів...

До книги мистців не запрошено М. Дального, організатора і редактора "Молодої України", — дуже надійного й активнодіючого сьогодні молодого журналіста. Зроблено це свідомо, бо він комусь не подобається. Виступаю з цим зовсім не тому, що М. Дальний мені подобається. Ні, він мій політичний противник, бо я ж — про це навіть канадійські кури кудкудакають! — людина дуже правих поглядів, монархіст, а М. Дальний — на мій смак — дуже лівих поглядів, як і більшість галичан, вихованих в ОУН. І роблю це не з "краяньских" мотивів, бо я ж архицентральний східняк, а М. Дальний симпатичний галичмон. І тому прошу всіх антиволиняківців і антиноводнівців негайно мене перепросити, називаючи мене не менше, як 105-відсотковим соборником... А що М. Дальний не вашої партії, то це ще не значить, що він не має права бути в книзі мистців, бо клюб — установа безпартійна. Таким ми його заклали ще тоді, коли ви були ще в Німеччині. А Ви вже вдруге його штовхаєте на партійні рейки. Перший раз, коли вітали Й. Гірняка в "Гомоні України" і ні сіло, ні впало почали говорити про "східняцько-уердепівський терор". І цим Ви, шановний колего, зробили клюбові шкоду, скеровуючи проти нього частину людей. Звичайно, Ви могли, будучи головою ЛМК, говорити й писати навіть про терор ягняти до вовка, але говорити це від ЛМК, "від усього українського Торонта" — це помилка, якщо не мала культура. І тому я буду ще раз проти Вас на перевиборах.

Далі Ви, пане голово нашого клюбу, "випадково" зайшли до редакції "Українського Робітника", "випадково" там зробили інтерв'ю і "випадково" зробили донос на комітет мистців, який був вашим зверхником, назвавши весь комітет, а зокрема його голову, Уласа Самчука, безбожником. Віруючим вийшли Ви один та ще В. Босий трошки... А це також неправда, бо вся декларація, — якої я ніяк не похвалюю за її мітинговий характер і за банальності типу "ми належимо до заходу", — написана в правдиво-християнському дусі: там говориться про волю і рівність людини й народів — це її основа! — а хіба це не основа Христової науки? І саме Ви зробили не по-християнськи, підкопуючи У. Самчука, бо його, а не Вас вибрали на голову Світової асоціяції. А наміром бути головою Асоціяції Ви вдруге порушили Божі засади: в Св. Письмі (раджу Вам з ред. Босим читати його!) написано дуже виразно і недвозначно: **"Бог сотворив усе в вазі і в мірі".** І я вірю, що мої читачі погодяться зі мною, що Самчукова "вага й міра" таки більше надається на голову Світової Асоціяції, ніж Ваша й ред. Босого... А Ви трохи не били М. Бажанського, що він підтримав Самчука, а не Вас...

І за це я втретє буду проти Вас на перевиборах.

Адміністрація зустрічі на чолі з головою клюбу зробила черговий доказ своєї "соборности". — "Молода Україна" й "Нові Дні" — тільки дві редакції, що не одержали квитків на імпрези зустрічі, бо їх редагують "богопротивні східняки..." Цим ви не образили редакторів цих видань, а їх читачі, яких на зустрічі було дуже й дуже багато. Не розписуюсь за "М. У.", але я вважаю своїм обов'язком честь своїх читачів боронити. Тим більше, що вже третє число журналу присвячую зустрічі.

І за це я вчетверте буду проти Вас на перевиборах, бо клюб таки загальноукраїнська, а не регіональна установа. Тим більше зустріч.

Усі квитки виготовлені без контрольних корінців. На моє око на концерті було сім тисяч осіб. Адміністратор зустрічі, п. Ріпецький, казав мені, що ті, які зобов'язані рахувати людей на таких імпрезах, і які вміють це робити краще від мене, нарахували сім тисяч, в т. ч. 60% американців. А каса показала тільки 4 тисячі осіб на концерті. І це мені теж не подобається.

М. Дмитренко скаржився мені, що на виставці касири змінялись, не перелічуючи квитків і грошей. Я нікому нічого не закидаю, але це теж грубий недогляд адміністрації і, звичайно, подобатись мені не може ніяк, як і М. Дмитренкові.

Про книгу і однодневку не пишу, бо їх мені не прислали, хоч усім редакціям їх вислали (крім "східняцьких"). А в мене принцип: нема зразка чи квитка — нема рядка. Про зустріч пишу тільки тому, що вона моя також і моїх читачів, бо вони її робили й зробили. Хіба скажу про книгу й однодневку, що вони мені тхнуть таборовим паскарством: "Біла книга про чорні діла Кремля" СУЖЕРО вдвічі більша за книгу мистців, має також багато кліш, перекладалась на англійську мову, має тверду оправу й "сорочку", не має оголошень, як книга мистців, робилася в тій самій друкарні і продаємо ми її лише по 5 дол., а книга мистців по 4... Однодневка продавалась по 25 центів, хоч газети втричі більші від неї коштують 7-10 центів. Тому обидва ці видання лежать на складі. Чи не краще було подбати про контролю на концерті і одержати додаткових три тисячі долярів, а книгу й однодневку пустити по нормальній ціні? І це чергове недотягнення адміністрації, яке грозить дефіцитом.

І мабуть досить, бо нема місця. Тільки, хіба, що найбільше наше еміграційне зло, що кожен, хто став на чолі якої організації, установи, партії тощо — вважає, що та установа є тільки для його. Від цього на наших очах хиріють (навіть "колються") організації і навіть численні партії.

Нахабству таких "незамінимих вождів" нема меж.

Я вже писав про це не раз. Не мину ще погрози одного службовця зустрічі, якому не подобалась доповідь В. Ревуцького. Почуваючи зустріч "своєю власністю", він пише в "Г. У." погрози В. Ревуцькому, що, мовляв, його більш ніколи не запросять на доповідь, забуваючи, що в клюбі ще й я є. І мушу тут нагадати, що я ще таки живу.

А найпідліше в тому писанні те, що він не називає В. Ревуцького по імені і не підписує своїх погроз. Одним словом, показує "героїчну" дулю в анонімно-революційній" кишені. І це в 1954 році та ще в Канаді! Ну, й скажіть — не безстидник?..

І, врешті, про баль мистців...

Це був розкішний баль, на якому було безліч не менш розкішних пань і панн. Одягнені вони були дуже різноманітно: були майже в сукнях і майже без суконь... Крутили вони чоловічою частиною роду людського і в час танцю і поза танцями. І почувались мистці на "свому балю" не дуже то певно. В т. ч. і я. Одна докториця пробувала навіть мною касаломівську долівку підмітати, але я — з уродженої м'якости характеру — делікатно натякнув пані докториці, що на ролю віника не завжди маю хист. І таки щасливо уникнув цієї приємности.

Загальна оцінка балю: патріотично-соборний, хоч є вічні нарікачі, що звели наклеп і на баль — сказали, що баль мав характер, стиль і посмак еліти з коломийської "Просвіти". Але це ж наклепники, то ви їм не вірте.

Мистці буквально втопились у масі, бо ані сісти, ані стати не було де. Хотів я дуже щось побачити, але не було чого. Хотів хоч щось почути, але й на те не спромігся. З жалю я вийшов на один з балконів Каса-Ломи. Там стояли якісь дві темні східнячки (бо не читачки "Нових Днів"!) — і "зустрічалися" після довгої розлуки. Одна з них, дивлячись на озеро Онтаріо, що купалось у місячному промінні, запитала свою товаришку:

— А пам'ятаєш, Шура, Севастополь? — і не чекаючи на відповідь, затягла:

Не любітє, дєвкі, морє,
А любітє моряков.
Морє вам пріносіт горє,
А моряк любовь.

— Хіба його можна забути?.. А все таки, Надю, Крим наш, наш... Вернемось у Крим?

— Вернемось і заспіваємо по-нашому!

І я тоді нагадав спір "націоналіста-демократа" Л. Шанковського з "імперіялістом" Л. Биковським. І подумав: вони ж тієї суперечки не знають, а все таки — "Надю, Крим наш, наш..." Чуєте, друже Шанковський?

І більше про баль нічого не напишу. Хотів ще написати розділ "Як ми виглядаємо без... краватки", себто підслухане і "підбачене", але раз — нема місця, а два — боюсь, що матиму аж забагато ворогів. Тому — допобачення за рік, знову у нашому славному Торонті!

Остап ГРИЦАЙ

ШЛЯХАМИ СКИТАЛЬЩИНИ

Кидай усе, рідню, добро та хату, —
Усе, чим жив, гордився і дорожив,
Усю минувшину змаганнями багату,
Весь скарб життя, що ним ти був щаслив.

І ген у світ! У даль у невідому,
Де все тобі вороже і чуже,
І звідки так далеко — ах — додому,
Що може й спомину не збережеш...

Де з кожним кроком ти, мов в темнім лісі,
Все глибше і глибше у ніч, у глушу й тьму,
Де скрізь чужацькі дива, блуди й біси
Лякають душу горесну саму.

Де й з неба мов не бачиш, ні проміння,
Лиш овиди похмурі і сумні,
Як Дантового духа лячні мріння,
Простраждані в пекельному вогні.

І де тривога лиш водно питає:
Кудою шлях? За чим? Як довго ще?
І дух страждає тугою без краю
Й німа сльоза десь кров'ю протече.

Ох, чужино! О, ти, безмірна дале,
Бодай не бачить вас скитальцям, ні!
Ви горами на вбогу душу впали,
В вас кожен день, мов зла мара у сні:

Одна солодка мрія про вітчизну,
Про рідну хату і про рідний кут,
Про всю рідню далеку і невидну,
Розважує розп'яту душу тут.

І злотосяйним янголом леліє
Надія в серці, що вернеться рай,
Що нам Єрусалимом десь замайоріє
Святий наш рідний, наш єдиний край.

23. 5. 1945 р.

ПАМ'ЯТІ УЧИТЕЛЯ — Д-РА ОСТАПА ГРИЦАЯ

Так хочеться бодай кількома словами згадати д-ра Остапа Грицая — велику душу й велике серце.

Нас зв'язала на короткий час спільна недоля втечі від росіян в 1945 р., але й ці кілька тижнів залишились пам'ятними всьому нашому гурткові молоді, яка спільно тікала з Праги. Покійний д-р О. Грицай був нашим єдиним відпочинком від істеричної дійсности і ми засипали його питаннями на найрізноманітніші теми. Мені завжди здавалось, що О. Грицаєві коштувало великого зусилля відважитись на розмову: частково з безмежної скромности, частково зі страху, що його не зрозуміють, або зрозуміють хибно. Може й тому, що він інтуїтивно відчував свій стан "дивака" в цьому реальному світі, у якому всі турбувалися справами, на його думку, непотрібними, зайвими. Людина, яка мала тіло силою силою обов'язку, а жила виключно духом, для якої не існували зовнішні форми світу, а тільки його зміст, — була самотньою. Знаючи його, було тяжко не подумати про те, скільки гірких розчарувань, скільки незаслуженої зневаги мусів знести О. Грицай за свій вік, і як мало признання та зрозуміння він отримав. Він боявся впустити сторонніх до царства свого внутрішнього я. Але раз впустив — залишався навіки другом.

І коли нам, тоді ще зеленім гімназисткам, щастило вивести Остапа Грицая з мовчанки — це було свято. Ми забували тоді, що сиділи в зоні, призначеній під російську окупацію, що перепусток до Німеччини не дають і навряд чи коли даватимуть; що, врешті, всі

ми голодні. А О. Грицай — хворий, кволий, голодний більше нас усіх, тремтячи від ранкового холоду й свіжої води гірського потічка, що був нашою офіційною умивальнею, — говорив і говорив... Це були мандрівки по старій Греції в Байроновім товаристві, подорожі в Середньовіччя, інколи навіть популярні виклади з політичної економії: імпровізації на любу тему, що хвилювала наші молоді голови в той критичний час. Скромна, дрібна постать, убого вдягнена перетворювалась у ці хвилини на велетня, джерело, з якого лилося безліч ориґінальних, глибоко прочулених думок, переплетених цитатами й фактами. Д-р О. Грицай був знанням, а не абстрагованим компіля:тором. Це була навдивовижу цільна людина.

...Нарешті вирішили їхати без перепустки, знаючи, що тільки чудом удасться перебратись через німецький кордон. Сиджу з О. Грицаєм під спільною ковдрою, що тимчасово виконує ролю парасолі. О. Грицай... пише щоденник, спогади з мандрівки! Десь за 2-3 кілометри перед кордоном, на якому має вирішитись наша доля доктор питає: "Панно Тетянко, як ці кущі називаються?" "Глід", — кажу. Признаюсь, що в ту хвилину я згрішила: назвала його в думці диваком...

Але чудо сталося. І прощаючись з д-ром О. Грицаєм, — уже в американській зоні Німеччини, — моя мама висловила думку, що в цій країні (в Німеччині) д-р О. Грицай почуватиме себе, як удома. У відповідь на це О. Грицай експромтом написав вірша "Шляхами скитальщини" з присвятою, який я й передаю в журнал "Нові Дні".

Не солодкою була чужа земля Покійному за життя. Хай же тепер вона буде Йому легкою!

Тетяна Симиренко

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Пане Редакторе!

"Нові Дні" читаю від першого числа і, немає сумніву, що люблю Ваш журнал, дарма, що не все, що в ньому надруковане, підходило під мій смак. Загальна тенденція була вірна: орієнтація на ОСУЗ і СУЗ як на основні, центральні, за змістом і формою українські землі, боротьба за демократичний, гуманний, толерантний світогляд української людини, боротьба проти провінційности і заскорузлотси. Беручи це до уваги, читач Вашого журналу міг легко сприймати навіть те, з чим не погоджувався. Він це клав на карб Вашого темпераменту й Вашого особистого смаку. Бо й справді, яка шкода для нашої української справи могла бути з того, що поборюючи галицьке пациківство, Ви самі влазили в тенета якогось кобеляцького, чи недригайлівського провансальства? Або коли навіть автори серйозних і цікавих статтів домішували ложку дьогтю до них, виписуючи про неіснуючі "замахи на командувача УПА отамана Т. Бульбу-Боровця" "згідно наказу М. Лебедя" (не мав ані права ані можливостей таких наказів видавати) і "вироки смерти" всьому штабові УПА. Можу назвати всіх цих "зліквідованих" штабовців, подати їх адреси, сказати, де живуть і що роблять. Знов же, прихильникам УПА — ч. 1 і ч. 2 (і таку чудасію розвів був на сторінках "Нових Днів" п. Щербина) можу пригадати слова Юрія Яновського, милого мені й Вам (а навіть і "Гомонові України") українського письменика: "Коли ми переможемо — нас потім прославлять і додадуть нам ще чужої слави і піднесуть нас на щитах угору для всіх прийдешніх поколінь. Коли нас переможуть — нічого нам не чекати ні тепер, ні потім — від нас і нашу славу відберуть, розтопчуть нашу чесноту і сміливість, заплюють нашу мету і наші очі. Можна або перемогти або вмерти! Мертвих може не здійметься рука ганьбити. Горе переможеним! Переможця ж судить тільки він сам."

Коли ж мали Ви терпеливість прочитати таке довге вступне слово, то прийміть же тепер урочистий протест Вашого читача проти поміщення в 53 числі статті Л. Биковського: "Проблеми нашої географії". Треба Вам було аж 53 чисел "Нових Днів" надрукувати, щоб визвати нижчепідписаного Р. Б. на полеміку. І не тільки на полеміку в імені всіх "східняків з Кубані, Дніпропетровщини, Харківщини, Полтавщини, Київщини, Поділля, Волині, Галичини, Буковини, Канади, північної й південної Америки, а навіть від імені цих же східняків у всіх дочерних Українах: Сірій, Зеленій, Жовтій (Манджурія) та Білій (Аляска), в імені всіх "колоніяльних" земель української "великодержави в потенції" від Огненної Землі до обох бігунів включно, — заявляю Вам рішуче: "Іду на Ви". Іду за те, що Ви на сторінках н а ш и х "Нових Днів" помістили імперіялістичні бредні сумовитих еміґрантів, що мабуть від безділля не знають чого мають чіпитися і псують папір на те, щоб компромітувати українські визвольні змагання перед цілим світом. Друже Волиняк! Як це Ви могли зробити? Та ж тут уже кінчається все: здоровий глузд, толерантність до поглядів інакшемислячих, унрадівсько-східняцько-православна солідарність, випробування скільки може стерпіти Ваш читач. Як можна було, на сторінках нашого журналу, містити такий антиукраїнський, антисхідняцький, антидемократичний, антигуманний пасквіль?..

Ні, чекайте — межі української "метрополії" йтимуть від Уральських гір просто до Каспійського моря — між р. Волгою й Уралом, а далі головним кавказьким хребтом відділюватимуть "метрополію" від Закавказзя! Пробачте, якщо це жарт, то поганий і несмачний жарт. Це таки наруга, не тільки над усіма українцями, що впали за визволення своєї Батьківщини, але також наруга над усіма козаками, калмиками, чеченцями, інгушами, карачаївцями, черкесами, кабардинцями й іншими кавказькими народами. "Смирись Кавказ, ідет Биковський!", перепишемо в підручниках, а Сталінград перейменуємо на "Биковград". Тільки пробачте, шановний Редакторе, але я до Вашої "биковської" метрополії не поїду і залишусь в Америці. Дуже багацько будете відраховувати з Биковським на метрополітальний "інкам текс" і не буде з чого жити. Треба ж буде до біса цієї поліції, війська, кордонної охорони, сексотів, гайдуків, щоб усю цю московсько-білорусько - польсько - молдавансько-козацько - кавказьку вграю втримати в своїх руках, їх "українізувати", в концентраках "перевиховувати" в "метрополітальному" думанні, окуповати й експлуатувати їх землі, обороняти їх від вторгнень і нашествій. І цікаво, де Ви наберете стільки "держиморд", поскільки український народ цілком для цієї ролі не надається? Правдоподібно позичатимете їх у москалів, у "старшого брата", який має досвід і практику в цих справах! Але тоді, чи не краще Вам і п. Биковському, замість розподіляти радянську імперію на дві частини — північну й південну, чи не краще Вам заявити у дні її розпаду, що Ви — Волиняк і Биковський — переймаєте всю цю спадщину і коли Москва збанкротувала, то Ви Київ, чи пак Дніпропетровське ставите на її місце? Таки краще Київ, бо це ж все таки "мать городов русских" і Ви для своїх плянів, коли не матимете підтримки від свого українського народу, то цілком певно її знайдете в Чухнових, Смисловських, Керенських, Ніколаєвських і їм же ність числа, по цей і той бік "залізної куртини".

Коли ж такими будуть Ваші "великодержавні в потенції" справи, то всі ці маячіння з "дочерними" і "колоніяльними" українськими землями не мають сенсу. Тоді думатимемо не про Сіру й Зелену Україну, але й про інші України. Ось напр. проєкт "коричневої України" в Індонезії, хіба це не проєкт? З допомогою "жовтої" України легко вдасться зреалізувати. А там тільки руку подати і "визволити" Австралію. Нашого брата чимало наїхало туди, хай справи не прозівають. І так, по лінії накресленій п. Биковським можна продовжувати досхочу. Звичайно, в цій схемі, українізовані якути з биковської "Зеленої України" і наші жидки з Біробіджану відограють немалу ролю. Звичайно, я не думаю сміятись над Зеленою Україною, яка є цілком реальним фактом, але над нею сміється сам п. Биковський, коли визначив їй межі по озеро Байкал і приєднав до неї цілу Якутію. У такому твориві, українці, яких є міліон, чи два на Далекому Сході, були б незначною меншиною, не більше 33%. Базуючись на такій самій "географічно-історичній" дійсности мож-

на сміло вимагати приєднання Канади до України, а щонайменше її західніх провінцій. Папір терпеливий, він усе витримає.

Для мене немає найменшого сумніву, що маячіння п. Биковського, які знайшли таке тепле місце на сторінках "Нових Днів" дуже шкідливі для української визвольної справи. Вони компромітують перед чужинцями мету українських визвольних змагань, а зі спільників у визвольній боротьбі проти Москви роблять якщо не ворогів (адже ж ніхто не бореться за знищення московського ярма на те, щоб свою голову вкласти добровільно в ярмо українське), то, принаймні, скептиків. Дуже боляче саме те, що ці фантасмагорії появились на сторінках журналу, який завжди заявляв свою вірність демократичним ідеям. Чужинець цілком вірно може подумати, що коли такі сміхотворні теорії виявляють "українські демократи", то які ж уже апетити мусять бути в українських націоналістів! Звичайно, вони не знають, що організований український націоналістичний рух ніколи імперіялістичних тенденцій не проявляв і ніяких імперіялістичних нісенітниць не проголошував. Для українського націоналіста ідеалом є Самостійна Соборна Українська Держава на українських етнографічних землях. У "Постановах III. НВЗУН" стверджували і за ці ствердження віддавали своє життя українські націоналісти: "ОУН бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і за те, щоб кожна нація жила вільним життям у своїй власній самостійній державі. Знищення національного поневолення та експлуатації нації нацією, система вільних народів у власних самостійних державах — це є єдиний лад, який дасть справедливу розв'язку національного і соціяльного питання в цілому світі".

На наших очах розвалюються колоніяльні імперії світу. Цієї долі не минути радянській імперії, хоче вона того, чи не хоче. Не вжеж ж справді на її руїнах треба будувати нову тюрму народів, хоч би українську? І чи можливо це зробити?..

З глибокою пошаною до Вас,

Ваш **Лев Шанковський**, Філядельфія

Вельмишановний Пане Шанковський!

От бачите, як Ви мене й інж. Л. Биковського збентежили! Але я належу до тих — смію думати, що до справжніх — націоналістів, — які за такі речі не гніваються. Був би щасливий, якби не гнівався й Л. Биковський — на Вас за те, що Ви так пишете, а на мене за те, що я Ваше писання оприлюднив.

Але Ви на мене звели кілька наклепів: 1. Я ніколи не писав і не казав, що я демократ. І в цьому я вважаю запоруку мого демократизму, бо ті, що присягають демократизмові, не завжди демократи; 2. Я ніде не писав, що стовідсотково згоден з Л. Биковським, а Ви мене поставили поруч з ним, ніби ми ту статтю підписали удвох. Я часто друкую твори, з якими я **ніяк не згоден;** 3. Обвинуватили мене в імперіялізмі, хоч я його не виявив; 4. Обвинуватили мене в "кобеляцькому провансальстві", не подаючи доказів, бо їх нема у Вас, вибачте за сміливість.

А тепер про саму справу. Я не так розумів статтю Л. Биковського, як Ви. Ви занадто перелякалися. Можливо, що Л. Биковський поставив питання "з граничною ясністю", як кажуть наші "п'ємонтці" (це зовсім не кпини!), можливо, що він у чомусь перейшов межу, але це йому дозволено, бо він тільки Лев Биковський, себто, ні партія, ні тим більше нація ціла. Він має право на помилку і на свої погляди. А поскільки "Нові Дні" — на мій жах мабуть чи не єдиний орган, у якому нема цензури і в якому не панує "темперамент і смак редактора" (це теж Ваш наклеп на мене!), — то я не мав права заборонити йому ту думку висловити, як не забороняю й Вам її заперечити.

Я з цього приводу слова не беру, хоч заявляю рішуче й голосно, що на Півн. Кавказі (на Передкавказзі), над Волгою, в Південному та Східньому Сибіру й на Далекому Сході наші етнографічні землі є. І говорити та дбати про них ми мусимо. Про них дуже дбали й такі націоналісти, як академік Микола Скрипник, Волобуєв, Микола Хвильовий та інші з тієї категорії патріотів українських. Що вони заблукали були в компартію на якийсь час, то що зробиш: дуже я того не люблю, але ж то була загально-світова пошесть тоді. І ми з Вами щасливіші за них, що формувались уже тоді, коли та пошесть почала заникати. І ще щасливіші, що не захопились тими ідеями минулої доби.

Я цілком згоден з Вами, що імперіялізм також вияв минулої доби. І хто проповідує імперіялізм, той неминуче програє. Але не переходьмо межі — не перестраховуймось. Ми часто виглядаємо такими лібералами, що аж сміх бере. У нашій пресі інколи трапляються виступи, що сучасний польсько-український кордон правильний. Себто, віддаємо (за рекомендацією Москви!) полякам Холмщину й Лемківщину, чим просто осмішуємо себе. Другий факт — після приєднання Криму до України в частині нашої преси появились думки, що ми мусимо негайно на весь світ кричати, що Крим не наш, не наш, і ще раз не наш... Хіба не комізм? Я зовсім не імперіяліст, але Крим таки наш. Наш, бо ми там були раніш за татар, наш, бо нас там більше, ніж татар. Я не тільки за поворот татар у Крим, яких росіяни грубо виселили відти, а навіть за всебічну допомогу їм туди вернутись, за право й допомогу в їх розвиткові національному, але Крим таки не російський, не турецький і не німецький, а таки наш. Хай разом з татарами, але наш!

А щодо "брехливих смертних вироків" і взагалі про ультрареволюційну бандерівсько-лебедівську "бдітельность", то не варт тут говорити. Я не чекав, щоб Н. Щербина мене переконував, як він не чекав, щоб я переконував його. Ми обидва (і тисячі таких, як ми!) це все бачили і знаємо не менше за Вас. І не пробуйте білити дьогтю, бо він усе чорним буде. Ось останній приклад: отакий собі революційний "молодчик" напівсмертельно, ламаючи йому руку, побиває старого, визначного професора, члена УВАН і НТШ, чи не найвизначнішого сьогодні нашого шевченкознавця Павла Зайцева. А скажіть, яка бандерівська чи угаверівська преса бодай написала, що молодий босяк побив старого вченого? Хай би не казали, що він "націоналіст-революціонер"?.. А Ви ж не скажете, що це моральний вчинок. І мабуть не похвалите й провід УВАН та НТШ, що вони з цього приводу не "заняли становища", як говорять ті "революціонери", яких Ви намагаєтесь боронити? А поки ця преса і ті середовища не засудять цього вчинку, то дозвольте мені доти не вважати їх націоналістами, а звичайними покривачами, якщо не поширувачами, розбишацтва, і братовбивства.

Та це інша тема. І шкода, що Ви намагаєтесь її вкрапити непомітно в інший зміст. Але я тішусь, що Ви пишете не злобно і щиро. Хотів би, щоб так могли писати й інші з Вашого середовища і з Вашими поглядами: багато б користи і спокою з того було б! І сердечно дякую за вираз "н а ш и х" "Нових Днів". Вірю, що це щиро. Я з того тішусь, бо вже віддаю ось п'ятий рік життя, щоб вони були таки не мої, а н а ш і. І знайте, що я завжди дам якусь сторінку не тільки такій людяній і чесній особі, як Ви, а навіть і найзапеклішому "революційно-бдітельному" бандерівцеві з умовою, щоправда, що в їх писанні не буде людо- й україно-ненависництва і буде хоч мінімум культури.

З щирою повагою до Вас і Ваших поглядів

П. Волиняк

Вельмишановний Пане Редакторе!

Вважаю цінним те, що Ви намагаєтесь держати читача в курсі кращих досягнень наших літературних сил в Україні. Мені часто доводиться чути заперечення такого ставлення до справи, але вони повністю безпідставні. Не зважаючи, що в нас на еміграції на всі лади співають про визвольну боротьбу, еміграція не дала про цю боротьбу жодного великого твору. Відомо, чейже, що всі оті К., Д. та їм подібні з різних "Червоних Калин" не досягли, кажучи образно, навіть п'яти такого, наприклад, Юрія Яновського в "Чотирьох шаблях", якого на сором еміграції треба передруковувати ще й зараз.

Я збагнув підґрунтя отих застережень проти знайомлення нас з творами кращих письменників в Україні. Воно в заздрості та в хворобливій амбіції наших літераторів. Кожному бо приємно бачити своє прізвище замість Рильського, Головка чи інших подібних.

Щодо споминів А. Любченка, то мені здається неправильним викреслювати з них гострі та болючі, але правдиві місця про деяких галицьких "директорів" і

"меценасів". Хай ота кисла вже "сметанка" дізнається врешті, як про неї думають. А то і сплісняві́емо в атмосфері взаємної адорації.

Вітаю появу таких нарисів, як про Чорне море. Залюбки прочитав би нариси з інших господарчих ділянок — вугільний Донбас, металюргію Придніпров'я чи навіть про Каховку, але за сучасним станом, а не як це бувало часто, "з історичного аспекту".

З щирою повагою

С. Процюк, Сидней, Австралія.

На мою нотатку "Джан Бойд в ролі енкаведиста" комуністичне **"Українське Життя"** (Торонто) відповіло редакційною, у якій висміяло мене за те, що я не знав, що серед комуністів є два Джани Бойди. Сердечно дякую! Каюсь — таки не знав... А поскільки ви, панове "прогресивні" московські попихачі, не пробували навіть заперечити мого твердження (та це й неможливо, бо факти річ уперта!), що Джан Бойд, з яким я розмовляв, виконує ролю енкаведиста, то я смію повідомити своїх читачів, що ту саму ролю виконує і його тезка. Чи правильно я вас зрозумів? Коли так, то роблю це з справжньою радістю.

З правдивою неповагою до такої підлої ролі

П. Волиняк

ТРИ ЗАПИТИ ДО ТРЬОХ, ЩО ДІЮТЬ В ОДНО

1. Перший запит до середовища УГВР, зокрема до п. Миколи Лебедя. Предметом запиту є літературна спадщина покійного Леоніда Мосендза. Але трошки історії, щоб було ясніш.

Л. Мосендз був сталим співробітником видавництва "Нові Дні" в Австрії ще. Я особисто з ним був у тісному листовному контакті і, здається, досконало знав усі його наміри, особливо видавничі. Признаюсь, що інколи у нас були гострі суперечки, але вони ніколи не наклали печаті на взаємну довіру. Один час ми обговорювали справу видання Мосендзового роману "Пророк", який Мосендз уважав кульмінаційною точкою своєї творчости. Пізніш він написав мені, що є надія на видання "Пророка" в Бельгії у в-ві Мулькевича. Пізніш я одержав листа, що рукопис уже в Бельгії і роман скоро вийде з друку. Через кілька місяців я одержав тривожного листа, у якому писалось, що видання затрималось і автор боїться, щоб не загинув рукопис. Коли я вже був у Канаді, то Мосендз писав мені, що роман не вийде і рукопису, мабуть, "я вже не побачу..."

Врешті, життя Л. Мосендза закінчилось... Роман не вийшов за авторового життя, але я все ще сподівався його появи. Був трохи стривожився, коли в пресі появилась інформація пор відому всім "радіостанцію УПА" в Бельгії і раптовий виїзд п. Мулькевича з Бельгії.

Врешті п. Мулькевич приїхав до Канади. При першій нашій зустрічі я запитав його про долю Мосендзового роману "Пророк". На жаль, п. Мулькевич виразної відповіді мені не дав: то ніби видав і спалив видання, бо таких творів у нас "ще нема кому читати", то ніби це їде вантажем і скоро приїде в Канаду, то ніби не видав..

Я знав, що вся літературна спадщина Л. Мосендза залишилась у Євгена Ваильовича Бачинського (Швайцарія). Я звернувся листовно до його з запитом у цій справі. Та одержав трохи несподівану відповідь: Так, усе було, в мене, але прибули відпоручники закордонного представництва УГВР і принесли доручення від дружини Л. Мосендза, щоб я передав усі рукописи її покійного чоловіка УГВР. Є. В. Бачинський це й зробив, одержавши відповідну розписку.

Отже, висновок:

Рукописи і весь архів Л. Мосендза забрав від імені УГВР Микола Лебідь і невідомо де і з якої причини його ховає від громадськости. Очевидно вважає, що опублікування творів Л. Мосендза пошкодить "революційному підпіллю".

Питання ставлю виразно:

Пане Мулькевич, де рукопис Мосендзового роману "Пророк"?

Пане Лебідь, де решта рукописів і архів Л. Мосендза, нащо Ви його заховали, чом не видаєте самі і не даєте видати іншим?

2. Радіопрограма Шарвана в Буфало, США, час од часу "ощасливлює" своїх слухачів коментарями на політичні, громадські та релігійні теми. Про це я не говорю — на це є тижневики.

Але недавно ця ж програма вирішила ощасливити своїх слухачів і "об'єктивним" коментарем про М. Хвильового. Я вважаю, що власникові передачі (п. Шарван) і його коментаторові (д-р М. Лоза) вільно скандалитись і не вміти (чи не хотіти) пізнати різниці між поглядами автора і висловами негативного героя твору. Це їх справа, щоб слухачі мали забавку розв'язувати питання: чи в радіопрограмі сидять мужики чи люди нечесні, говорячи делікатно. За це я не смію мати претензій до них.

Але ця "соборна" радіопрограма зробила справді геніяльне відкриття, заявивши, що Микола Хвильовий — росіянин. Це я чув на власні вуха і запитую власника передачі п. Шарвана і його коментатора д-ра Лозу:

1. Чи ви це встановили аналізою крови М. Хвильового?

2. Чи аналізою його кістяка і кістяків його предків?

3. Чи ви маєте, висловлюючись "соборною" мовою, в посіданні його метрику?

4. Чи ви це вичитали в якійсь енциклопедії?

Буду вдячний за інформації, бо мені дуже хочеться ощасливити своїх читачів таким цікавим і... корисним для української нації вашим відкриттям — нехай люди тішаться! Між іншим, я вже раз питав п. Шарвана усно, але відповіді не одержав.

Якщо дозволите, то запитаю ще й таке: чи довго будете поборювати все українське, доходячи аж до того, що "роздаватимете" діячів нашої культури росіянам?

Якщо я відповіді не одержу, то не гнівайтесь, коли назву вас так, як у такому випадкові те личить.

3. Бандерівський "Гомін України", що уславився своєю погромною "лінією", у числі від 19. 6. 54 р., "розправляючись" з Ю. Дивничем, "мертвоплює" на М. Хвильового, Арк. Любченка, О. Влизька, М. Куліша та інших наших борців з російським окупантом.

Не бороню Ю. Дивнича, бо він живий-здоровий та ще й розумний і з успіхом зробить це сам. Не бороню й М. Хвильового, А. Любченка, О. Влизька та М. Куліша, бо вони тієї оборони не потребують — їх твори, праця і смерть від руки окупанта говорять за них самі.

Я хочу лиш запитати автора погромної статті, що так щедро називаючи імена, ховається сам за псевдо Поль Половецький, та редакцію "Гом. Укр.": чому ви, — так вперто очорнюючи духових провідників нашої боротьби з російським окупантом, які поклали свої голови в цій боротьбі, — послуговуєтесь мошенством і брехнею? Може б ви спромоглися робити це чесно?

На доказ зацитую писання Поль Половецького в "Г. У.":

"Нагадаю, що підсудний на процесі СВУ письменник М. Я. Івченко, фактично був виправданий: йому присудили 5 років умовної кари, **щоб він очистив свої "гріхи", зафіксовані в "Робітніх силах"**, і доказав у майбутньому переродження свого світогляду." (Підкр. моє. П. В.).

Дозвольте назвати вас властивим іменем: ви безбожні брехуни, бо не могли М. Івченка "на процесі СВУ" судити на "5 років умовної кари", за "гріхи", зафіктовані в "Робітніх силах", з тої простої причини, що процес СВУ **закінчився 20. 4. 1930 р.,** а роман "Робітні сили" **вийшов з друку 1932 р.**

Ясно, чи ні?..

Друге. Брехня на мертвого ж А. Любченка. В "Г. У." написано:

"..бо ж головою Всеукраїнської Спілки Письменників є такий же, як і він письменник — Аркадій Любченко."

"Головою Всеукраїнської Спілки Письменників", себто ВУСП-у? Безбожно брешете, панове, бо А. Любченко головою ВУСП-у ніколи не був.

Я вірю Поль Половецькому, що його вчителі були українські патріоти, такими були й мої вчителі, таким учителем був і я. Але що його вчитель у 1923 р. підстеляв під борщ "Комсомольця України", то сумніваюсь. Не можу сьогодні сказати, коли почала виходити ця газета, але українською (за мовою) вона

стала значно пізніш (доба українізації), а в 1923 р. її ще не було.

Але признаюсь, що цю газету я підстеляв не тільки "під борщ", а ще й під щось інше у значно пізніші й небезпечніші часи (Єжовщина, наприклад), а все таки революціонером себе через те не вважаю. На такі "революційні" вчинки здібні тільки бандерівці... На більшу "акцію" в боротьбі з Росією вони не спроможуться. Вони справжні герої тільки тоді, коли нога в ногу і слово в слово з Москвою мертвоплюють на борців проти Москви.

І я вас питаю: кому служите? Чиє завдання виконуєте? І чи ви не знаєте приказки: Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся?.. А вертатись вам буде таки важко.

Ви можете не любити якогось письменника, ви можете критикувати його твори, але ховати ті твори (запит до М. Лебедя) чи фальшувати факти (запити до радіопередачі й до "Г. У.") таки шкідливо і відповісти на це ви мусите.

Чекаю. **П. Волиняк**

УКРАЇНСЬКА КНИЖКА В КРИМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сімферополь. (Наш. кор.). Кримський облкниготорг одержав з Києва велику партію української літератури. Поява нових книг на прилавках книгарень викликала живий інтерес у покупців.

У Сімферополь прибув, щоб придбати літературу, завідуючий горелівською сільською бібліотекою, Бахчисарайського району, В. Ф. Белінський. Горелівська бібліотека — одна з найбагатших у колгоспах Криму. У ній зібрано понад 35 тисяч томів. У Горелівці чимало українців-переселенців з Хмельницької області. Піклуючись про читачів, бібліотекар відібрав багато української літератури. Тут і збірки творів, і окремі книги Т. Шевченка, І. Котляревського, І. Франка, Лесі Українки, І. Карпенка-Карого, а також українських радянських письменників.

Проте таких книг у бібліотеці все ще недостатньо, і вона систематично поповнюється новими виданнями. Раніше доводилося поповнювати книжковий фонд за допомогою пошти. Тепер є можливість купувати книги безпосередньо в Сімферополі. Прислухаючись до порад завідуючого відділом художньої і букіністичної книги магазина № 1 П. В. Васильєвої, завідуючий горелівською бібліотекою добирає книги. Так, він відклав для колгоспної бібліотеки твори: І. Нечуя-Левицького "Микола Джеря", Івана Ле "Роман Міжгір'я", Ю. Мушкетика "Семен Палій", В. Кучера "Устим Кармелюк", А. Шияна "Гроза", Я. Качури "Іван Богун", В. Петльованого "Сторінки життя" та багато інших.

Попит на українську літературу серед трудящих Криму зростає. Тільки магазин № 1 книготоргу в Сімферополі за кілька днів продав понад 600 книг українською мовою. Багато українських видань продали й інші книгарні центра. Особливо великий попит на твори Т. Г. Шевченка. Дуже швидко розійшовся "Кобзар", видання поеми "Сон" для дітей.

До магазинів надходять заявки багатьох бібліотек при учбових закладах, підприємствах і установах на укомплектування і поповнення фондів українською літературою.

Кримський обласний книготорг має рацію, коли скаржиться на те, що в торговельну сітку області надходить мало української літератури. ("Літ. Газета")

ТВОРИ М. М. КОЦЮБИНСЬКОГО ЧЕСЬКОЮ МОВОЮ

Чернігів (Ратау). Великою любов'ю у читачів країн народної демократії користуються твори М. М. Коцюбинського. В Чернігівському музеї письменника представлений ряд його книг, виданих у післявоєнні роки в Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії.

Тридцять років над перекладами творів українського класика працює чеський письменник Рудольф Гулка. Він регулярно листується з працівниками музею імені М. М. Коцюбинського, надіслав їм кілька книг Коцюбинського, виданих чеською мовою. Цими днями Рудольф Гулка надіслав книгу Коцюбинського — "Тіні забутих предків". Вона випущена у Празі до 90-річчя з дня народження українського письменника, що минає в цьому році. У книзі вміщена стаття П. Тичини про Коцюбинського.

Рудольф Гулка повідомляє, що він підготував до друку перше повне зібрання творів Коцюбинського у перекладі на чеську мову. ("Літ. Газета").

З'ЇЗД ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

На черговому засіданні президії СРПУ, яке відбулося під головуванням М. Бажана, було розглянуте питання про скликання Третього з'їзду Спілки радянських письменників України.

Ухвалено скликати з'їзд в другій половині жовтня. Затверджено такий порядок денний:

1. "Про стан і завдання української радянської літератури" (доповідач М. Бажан). Співдоповіді: "Українська радянська драматургія та кінодраматургія" (Л. Дмитерко), "Українська радянська література для дітей та юнацтва" (Н. Забіла).

2. Звіт про роботу ревізійної комісії (доповідач П. Панч).

3. Вибори керівних органів Спілки радянських письменників України.

4. Вибори делегатів на Другий Всесоюзний з'їзд радянських письменників.

З'їздові передуватимуть звітно-виборні збори обласних організацій СРПУ та збори письменників Києва, на яких будуть обрані делегати на Третій з'їзд.

Президія також заслухала інформацію директора Держлітвидаву О. Бандури про плян видання книг у 1955 році та інформацію директора видавництва "Радянський письменник" О. Дяченка про підготовку до складання видавничого пляну на 1955 рік. ("Літерат. Газета").

РЕЦЕНЗІЇ

Іван Німчук: "НОВЕ СЛОВО", перший український популярний щоденник у Львові (1912-1914). Бібліотека "Католицької Акції ч. 16. Едмонтон, Альберта, 1954, стор. 36, формат — мала 16-ка.

У цій малій, чепурно виданій книжечці, відомий український журналіст і публіцист, д-р Іван Німчук, колишній співробітник "Нового Слова", а пізніше редактор найповажнішого українського щоденника "Діло" у Львові та редактор багатьох інших видань, описав, у формі спомину, коротку історію першого українського популярного щоденника "Нове Слово", що виходив у Львові в 1912-14 рр.

Цією книжечкою автор доповнив прогалину в історії української преси Аркадія Животка та інформацію про українську пресу в "Українській загальній енциклопедії" та в "Енциклопедії українознавства", де не відзначено належно тієї ролі, яку відограв у нашому національному житті на західньоукраїнських землях цей перший український популярний щоденник.

Автор коротко згадує про три інші щоденники, що виходили українською мовою, а саме: "Діло" — провідний орган галицьких українців, "Руслан" — орган т. зв. християнсько-суспільної партії і "Народня часопись" — орган крайового уряду (намісництва), що був властиво додатком до "Газети Львовской". Далі автор подає перегляд москвофільської, польської та жидівської преси у Львові до часу першої світової війни.

Четвертий український популярний щоденник "Нове Слово", багато ілюстрований, мав, як твердить автор, вибити із рук українського пересічного і малосвідомого читача наших галицьких міст подібну польську пресу, як "Вєк Нови", "Глос" і т. п. Цю свою місію "Нове Слово" під вмілою редакцією Миколи Курцеби і Миколи Нискоклона виконало досконало, чого доказом був його наклад, що перевищив 12 тис. примірників і був найвищим з усіх наших щоденників.

Власником і мабуть ініціятором "Нового Слова" був відомий суспільний і церковний діяч, знаменитий економіст і організатор, о. мітрат Тит Войнаровський. До співробітників цього часопису належали Степан Біляк,

пізніше відомий адвокат і політичний діяч, автор і короткий час о. Я. Левицький.

З цієї цікавої книжечки можна довідатися, як працювала і які мала труднощі наша національна преса до світової війни, як вона здобувала собі читача й яку колосальну роботу вона виконувала самотужки у противагу польським органам, що були щедро фінансовані австрійським урядом.

Книжечка написана дуже приступно й цікаво, ілюстрована цілою низкою прикладів із редакційно-видавничої праці, тому з інтересом перечитає її не тільки професійний журналіст і публіцист, але кожний, що хоч трохи цікавиться нашим видавничим та культурним життям. **Андрій Качор**

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10x7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти **Ціна — $1.10.**

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї кляси, 96 сторінок. **Ціна — $1.00.**

3. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї кляси, 96 стор. **Ціна — $1.00.**

4. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї кляси, сторінок 112. **Ціна — $1.25.**

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількости примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кольпортерів. Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

ЧИТАНКИ П. ВОЛИНЯКА

(Передрук з газети "Єдність", Аделаїда, Австралія)

За останній рік наші школи дістали аж три нові читанки П. Волиняка. Це "Барвінок" для 2. кляси, "Лани" для 4. кляси та "Дніпро" для 5. кляси.

Цей факт дуже відрадний. Адже іще так недавно окремі кляси наших шкіл або зовсім не мали читанок, або мали дуже перестарілі, копійовані із старих видань, які мають за собою вже п'ятнадцять або й більше років давности.

Та зрозуміла річ, що читанки не можуть бути довговічними.

Довше можуть триматися підручники з математики чи фізики, але не читанки.

Бо життя приносить нові теми, нові вимоги, нові твори.

З другого боку, якщо під московською чи польською окупаціями були одні обставини і можливості, то наше еміграційне життя, хоч дуже невідрадне щодо творення шкіл і виховання дітей, все ж дає право створити підручники більш повноцінні, зокрема в національному значенні, бо на зміст їх не тиснутиме ніякий окупант.

Тим то, переглядаючи ці три читанки П. Волиняка, що вийшли з друку в Канаді, ми відразу бачимо, що від них дихає свіжим матеріялом, не збитим, не перестарілим.

Навпаки, в противагу навіть таким читанкам, як Матвійчука, які вважаємо дещо кращими від інших старих, зокрема своїм повчальним матеріялом, ми там не знайдемо нових тем, розв'язаних в площині сьогоднішніх завдань, так само майже не знайдемо творів кращих сучасних наших письменників і поетів, зокрема тих, що живуть на еміграції, як і майже не знайдемо зображення дійсного життя України під московською окупацією.

Зате в читанках П. Волиняка ми знаходимо і сьогоднішнє зображення України та її боротьби проти окупанта (Ст. Хрін "Зимування в лісі") і недавній голод на Україні (П. Волиняк "Васильків лист"), і теми заслання українців (М. Проченко "Скрізь ми були", С. Підгайний "Втеча з Соловок") і часи визвольних змагань (Яр Славутич "Карпатські січовики", П. Тичина "В роковини Крут"), і постать вождя України — Головного Отамана Симона Петлюри (М. Щербак "Отаман Петлюра", П. Волиняк "Симон Петлюра") і прекрасний вірш про рідну мову (І. Багряний "Рідна мова") і наші звичаї, і наша старовина, і безліч наших загальновідомих класиків.

Як і належить, в читанках для старших кляс автор дає більше матеріялу на теми історичні, патріотичні та протибільшовицькі, а в молодих переважають пізнавальні, світоглядові та фантастичні.

Дуже добре також, що в читанці для п'ятої кляси знаходимо вже найелементарніші відомості з теорії літератури, як визначення жанрів казки, байок, баляди, думи, визначення рими, строфи і т. д.

Так само не менш корисно, що упорядчик скрізь дає пояснення до незрозумілих слів і вкінці творів ставить окремі питання про зміст, що потрібно для аналізи і глибокого закріплення при вивченні.

Одною з найпозитивніших сторін читанок — це прекрасна мова творів без русизмів, без ортографічних помилок і непотрібного лексичного засмічення.

І досить нам розкрити читанку хоч би й Матвійчука, як на двох-трьох сторінках здибаємо такі русизми і просто помилки, як проступник (злочинець), почта (пошта), мрачно (замість похмуро, тьмяно), освободитель (визволитель), їдовитий (замість отруйний), воробець (замість горобець), заяць (заєць), ввечер (увечорі), висше (вище) і безліч подібних помилок, що просто гидко читати. Тим більше, що мова наших газет давно зріклася тих невірних форм, а окремі автори читанок, як Матвійчук та інші, ще і досі пропонують нашим дітям свій мовний сурогат.

З тих причин ми можемо сміливо рекомендувати нашим школам і нашим батькам дітей читанки П. Волиняка, які становлять новий успіх у підручній літературі для наших шкіл. **Дм. Чуб**

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ
В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охітва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro Junction — Tel.: AM. 1-1371

25-ЛІТТЯ ГОТЕЛЮ "РОЯЛ ЙОРК", У ЯКОМУ МІСЬКА УПРАВА ВІТАЛА НАШИХ МИСТЦІВ

Роял Йорк, що має 1.200 кімнат і 1.388 працівників, з гордістю носить титул найбільшого готелю в Британському Комонвелті. На початку цього літа цей готель святкував своє 25-ліття і всі кімнати були зайняті, багато з них замовлені на місяці раніше. Успіх і слава готелю Роял Йорк більш чим виправдують образ померщого Сер Едуарда Бетті, який, будучи президентом "Кенедієн Песифік Рейлвей" при кінці 1920-их років, висунув плян збудування цього велетенського готелю.

Роял Йорк описували як "місто внутрі міста", де гість може справді жити, не виходячи ніколи поза будинок. У цьому велетенському будинку є банк, аптека, крамниця з одягами, квітярня, крамниця з дарунками, кравецька робітня і багато інших з голярнею, чистильнею взуття і сальоном краси включно. На найвищому поверсі розташована одна з найдіяльніших канадійських студій, що виготовляє радієві плити.

Головний шеф кухні Анрі Ідіо і його асистент Донат Перролт, обидва французи, разом зі своїм штабом 130 кухарів і помічників, виготовляють 6.500 обідів денно, приблизно 2.500,000 річно. Готель має свою власну пекарню, водогін, слюсарів, столярів, електромонтерів, чистильників і пральню. Він має теж свій власний шпиталь з двома медсестрами. 14 працівничок комутаторної дошки у головному вестибюлі передають 20.000 телефонних розмов денно.

Роял Йорк, що його збудовано коштом 16.500,000 дол. і віддано до вжитку 1929 р., має багато пишних балевих заль, кімнат для зустрічей, конвенційних заль і інших удогіднень, які щорічно притягають сотні конвенцій і публічних святкувань. Популярність готелю така велика, що деякі конвенції замовили місце для себе вже аж на 1966-й рік. ("Канадійська Сцена")

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

2. **"ЛИСИЧКА - СЕСТРИЧКА І ВОВК ПАНІБРАТ"** (нове видання), народна казка, з малюнками, стор. 16, ціна — 15 центів.
4. **"ЯЙЦЕ-РАЙЦЕ"** (нове видання), народня казка з малюнками, кольорова обкладинка, ціна — 25 центів.
5. **"МОЯ ЗБІРОЧКА"** (нове видання), — **багато ілюстрована книжечка, де є народня казка "Костинин син", віршована казка Наталі Забіли "Сорока-Білобока", пісня-гра з нотами "Яблунька" — текс Н. Забіли, муз. П. Козицького. Ціна — 25 центів.**

Діма, Росяні зорі, поезії 0.40
В. Русальський — Після облоги міста 0.40
В. Стефаник — Вибране 0.35
П. Горотак — Дияболічні параболи 0.40
А. Любченко — Щоденник. Ч. І 0.80

NOWI DNI
Box 452, Terminal A
Toronto, Ont., Canada

ВАРТІСНА КНИГА ДЛЯ КОЖНОГО

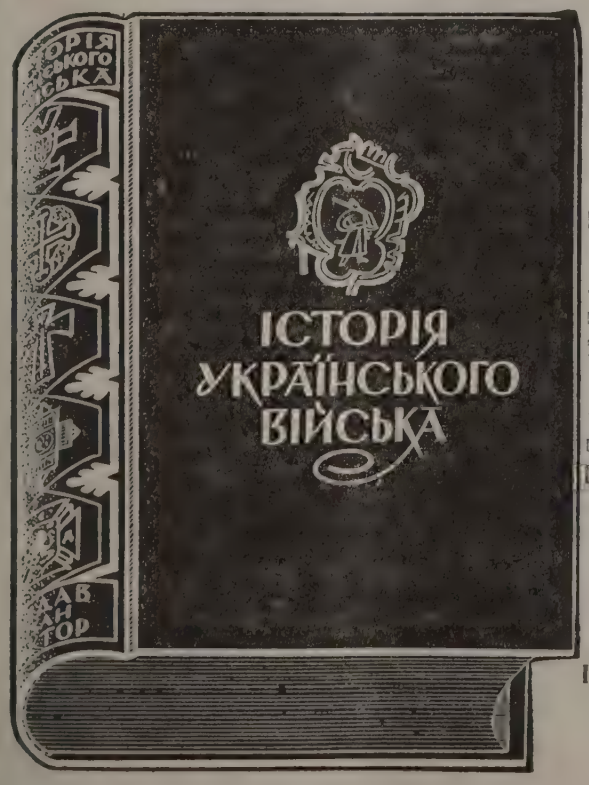

ВЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ

висилається всім Передплатникам, а новим замовцям за попереднім надісланням належности. (У Канаді можна за післяплатою на пошті.)

ЦІНА $15.00 з пересилкою.

Книга ця має понад 800 сторінок друку, формат 10x7x2½ цалів, гарний папір, оправлена в полотно з мистецькими золотими витисками, понад 500 ілюстрацій, окремі таблиці, мапи боїв від княжих часів аж до Української Повстанчої Армії. Одна кольорова таблиця.

До старої „ІУВ" додані нові розділи про Карпатську Січ, Українську Дивізію і Українську Повстанчу Армію, з ілюстраціями — разом коло 300 сторін.

Замовлення просимо посилати до:

UKRAINIAN BOOK CLUB, Co. Ltd.
834½ Main St. — Winnipeg, Man.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ друкується

Передплата тепер $15.00. По виході з друку $18.00.

ЗАКОРДОННА ДЕЛЕГАЦІЯ

(Продовження з стор. 18).

— До нас. А той ідіот не підписав.

— Або ти говоритимеш по-людськи, або я здурію коло тебе. Кажи, що сталось. Що за пшениця? Що за купці? Напийся води. — І подала Гайдабурисі води.

Сьорбнувши води, Гайдабуриха трохи заспокоїлась.

— А тепер кажи.

— Приїхали закордонні купці, щоб за великі мільйони закупити в нас пшеницю.

— Але яку пшеницю?

— Та ж українську, що її наша делегація продає.

— Це може та пшениця, що мій чоловік хвалиться, а я називаю його божевільним?

— Якраз та.

— Ха! Ха! Що з вами, люди добрі? Продавати чужу пшеницю! Та мужики вам колами голови порозвалюють, нехай тільки котрий наважиться забирати їх пшеницю. Агій на вас!

— Не гійкай. Я так само думала і казала чоловікові: дивися, кажу, чоловіче, мужики тобі тих купців порозбивають, а він каже: і добре зроблять! Мені, каже, паршивих жидів не шкода, аби гроші. То політика. Ти не розумієш.

Тамара знесла плечима.

У Канаді ми втішаємося правом, яке не дозволяє на незаконне арештування.

ЗОВСІМ ІНАКШЕ, НІЖ НАРОДИ В ТОТАЛІТАРНИХ КРАЇНАХ, МИ НЕ ЖИВЕМО В ПОСТІЙНОМУ СТРАХУ ПЕРЕД АРЕШТУВАННЯМ, У ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВОЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІЦІЇ. КАНАДІЙЦІ НЕ МОЖУТЬ БУТИ АРЕШТОВАНІ, ХІБА ТІЛЬКИ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНУ.

НЕМОЖЛИВІСТЬ БУТИ НЕЗАКОННО АРЕШТОВАНИМ, РОБИТЬ З КАНАДИ КРАЇНУ, ЗА ЯКУ МОЖЕМО БУТИ ВДЯЧНІ.

O'Keefe's

O'Keefe's Brewing Company Limited

— І дають, кажеш, гроші?

— Великі мільйони, Тамарочко!

— Вже дали?

— Вже зробили запродажну. Лишилось тільки підписати. Але той ідіот не підписав!

— Який ідіот?

— Папуша!

— Чому не підписав?

— Бо ідіот!

Тамара присіла...

— Але гроші дали?

— Та де! Нема розписки — нема грошей. Нема дурних. Так, так, дорога моя. Так! — простогнала Гайдабуриха. — А скільки чоловік набігався, поки спровадив тих жидів. Скільки намучився. І вже все було готове — тільки підпиши і бери гроші. Ні! Він уперся і нізащо. Бо він генеральний секретар! Генеральний секретар Папуша. А мій чоловік... знаєш, який мій чоловік? Поки просив, то просив, а врешті смальнув його по вченій голові, аж йому дзвони задзвонили. І, думаєш, підписав? Ні! Після того чоловік розхорувався, а Папуші, як з гуски вода. А тим часом що можна було зробити за ті гроші?! Та ж то тяжкі мільйони? Зброї, скільки хочеш, армії, скільки хочеш. І чого та наша Україна така бідна? Якийсь безклепкий Папуша може перевернути все догори корінем. От уперся і ні з місця.

— І вже давали гроші? — ще не вірила Тамара.

— Грубі мільйони, дорога Тамарочко.

— А той не підписав?

— Не підписав.

— Це справді ідіот! А не може хтось інший підписати?

— Не може, —зідхнула Гайдабуриха, — мусить бути рука генерального секретаря. То ж дуже важне діло. Генеральний секретар має затвердити. Іначе ніхто не дасть грошей. У тім то й річ, Тамарочко. У тім то й річ, дорога моя.

— Чи не можна цього ідіота просто викинути, а на його місце поставити когось розумнішого? Чи вони вже там усі подуріли?

Гайдабуриха видивилась на Тамару й кілька хвилин не могла сказати слова. Потім скочила, обняла її й поцілувала:

— Чудова думка! А мені і в голову не прийшло. І що може бути простіше? Викинути і по всьому! Побіжу до чоловіка.

І Гайдабуриха побігла сказати чоловікові, щоб узяв собі іншого генерального секретаря. Радість розпирала груди. Але була вона передчасна... Чоловік послав її "к чортовой матері". Гайдабуриха кількома наворотами наскакувала на нього, але кожного разу вислід був той самий. Тоді вона знов зачинила чоловіка в хаті, а сама побігла до культурного референта, щоб спільними силами рятувати гроші.

По відході Гайдабурихи Тамара взялась знову за білизну, але довго не працювала. Не могла. Оповідання Гайдабурихи з кожною хвилею, з кожною секундою набирало в її думках більшої ваги і нарешті стало таким важким, що робота випала з рук. Тамара схопила листок паперу й написала записку до дальшої приятельки Клари:

"Тільки що була в мене ота безстидниця Нюра Гайдабурова і похвалилась, що приїхали закордонні купці купувати пшеницю а наші мужья ходять як бусли і нічого не знають що за їхньою спиною робиться а вони з них сміються а я мушу стирати белізну бо давати до прачешної то вони там хлорною известью спалять не дивлячись на те що я окончила Маріинскую Гимназію имени Императрицы Федоорвны в Одессе а якась Гапка темнаго происхожденія Бог знає котора по счету навірниця Гайдабурова вона називає себе Нюрою подумаєш яка пані вона матиме міліони а мені

Видавництво Письменників "СЛОВО"

оголошує передплату на нову книжку Докії Гуменної

"БАГАТО НЕБА"

Це — репортаж про Америку очима новоприбульця. "Сінерама", передана не кольором, а словом. Прочитавши цю книжку, читач відчує, що ніби він сам побував у цих барвистих мандрах, а відчувши, сам негайно захоче побачити власними очима всі ті дива.

Ваша передплата — одночасно й побудова нашого Видавництва.

Книжка матиме понад 200 стор. Ціна книжки — 2 доляри.

Передплачувати можна до першого липня ц. року.

Адреса:

Slovo, P. O. Box 32, Peter Stuyvesant Sta. New York 9, N. Y. USA.

Видавництво Письменників "Слово"

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

М. Цуканова — Шовкова рукавичка 0.25
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу 0.50
М. Івченко — Напоєні дні 0.30
Т. Осьмачка — Плян до двору 1.50
А. Кащенко — Під Корсунем 0.60
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила 0.40
С. Парфанович — У Києві в 1940 році 0.80
Б. Олександрів — Мої дні 0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок 0.30
П. Волиняк — Земля кличе 0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом 0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козача 0.40
О. Стороженко — Оповідання 0.35
Літаври чч. 1, 2, 3 і 4/5 (разом) 1.00
Д. Гуменна — Куркульська вілія 0.25

При замовленні на $10.00 і вище — опуст 25%.

Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI

Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

УВАГА! **УВАГА!**

"ПОРОГИ"

перший літературно-мистецький журнал на американському континенті.

В "ПОРОГАХ"

друкують свої праці українські поети, письменники, мистці та вчені.

В "ПОРОГАХ"

друкуються переклади кращих літераторів світу.

Річна передплата в Канаді і ЗДА $3.00.

В Канаді: Замовляти:

Nowi Dni, Box 452, Term. A. Toronto, Ont., Canada.

чесної жінці приходиться белізну стирати бо наші мужья ходять як бусли а вони з них сміються а вона хвалиться що буде армія а тим часом гроші заберуть собі то я плювати хотіла на таку політику

Твоя Тамара

Скажи свому чоловікові нехай щось робить бо мій нідочого"

Цю записку переслала хлопчиком до Клари.

Нежеребний з вікна побачив, як Гайдабуриха приспішеним кроком простувала в напрямку до його кам'яниці.

— О, ще одна Європа з Таманського очерету. Кров ударила в голову. Він відчув, що його обурення наближається до вулканічного вибуху.

— Він мені Кобеляками в очі цвіркає! І хто? Азіят! Я тобі покажу, як мені Кобеляками... — тут Нежеребний перервав саморозмову, бо побачив, що Гайдабуриха, дійшовши до його кам'яниці, прямо замірила до дверей... За хвилю почув її кроки на сходах, а ще за хвилю стукіт якраз у його двері. Нежеребний відчинив. Гайдабуриха стояла задихана.

— Можна?

— Але дуже прошу.

— Я прийшла до вас, пане культурний референте, в дуже важній справі. — почала, сівши на запропоноване їй крісло. — Хочу вас спитатись, як довго ще думаєте терпіти цього чоловіка?

Хоч перед хвилею обурення Нежеребного було дуже велике, але несподіваний прихід дами та її дивне відношення до чоловіка збили високу температуру його грізного настрою, і він розгубився.

— Та ж подумайте, пане культурний референте, що через цього ідіота все може загинути. Невже ви того не бачите?

Ці слова збили Нежеребного остаточно з пантелику. Це відбилось на його обличчі, і Гайдабуриха аж мусіла була його запитатись:

— Ви розумієте, що я говорю?

— Розумію, — механічно відповів Нежеребний.

— Ну, то добре. А як розумієте, то чого ви так довго з ним воловодитесь? Чому не виженете його? Не маєте, ким заступити? Та я вам скажу одверто і щиро: ви були б у сто разів ліпші від нього!

Нежеребний нарешті зрозумів.

— Чого ви сміетесь?

— Азіятська хитрість, пані добродійко! Азіятська хитрість. Ха! ха! Хоч не годиться так дамі говорити, але раз Кобеляки, то нехай же будуть Кобеляки! Провокація першого сорту! Але уважайте, пані, що Нежеребний не такий дурний, як комусь здається. Я теж знаю, по чому лікоть кваші, хоч мені і цвіркають у вічі Кобеляками. То, пані добродійко, шкода заходу. Ще той не вродився, щоб мене так легко підвів під дурного хату. Ліпше скажіть йому, що не треба було Кобеляками кидатись.

— Пане докторе!

— Нічого не поможе.

— Що це ви говорите?

— Те, що чуєте.

— Але ж я вас не розумію, пане докторе.

— О, ви мене добре розумієте. Але ви жорстоко помиляетесь, пані. З того нічого не вийде. То пропаща справа.

— Не пропаща, пане докторе.

— Пропаща!

— А, Боже! Що це за люди? І не шкода вам мільйонів?

— Навіть більйонів!

— Дивні ви люди, панове чоловіки! — Гайдабуриха ображено встала й вийшла.

— Бачили Європу? — Нежеребний нервово заходив по хаті. — Коханку свою підсилає. Га? Думає, Кобеляки такі дурні, що відразу злакомляться. Та ти, азіяте, сто таких коханок підсилай, то нічого тобі не поможе. О, ні! Не на такого напав. Я тобі покажу Кобеляки!

А Гайдабуриха, ідучи додому, думала, що ціла управа делегації, разом із її чоловіком, раптом здуріла. Здурів Папуша. Здурів Нежеребний, і то, здається, ще більше, ніж Папуша. — Боже милосердний! Що з ними сталось?

А перед домом побачила гурток людей. Це були члени делегації.

— А ми до вас, пані добродійко. Мусимо бачити пана голову. Але двері зачинені. Є вдома?

— Голова, на жаль, хворий.

— Ов-ва! А то що йому таке?

— Доктор Папуша розвередив! А що таке?

— Ми хотіли поговорити у надзвичайно важливій справі. Попросіть, щоб прийняв нас. Тільки на пару хвилин. Справа дуже серйозна.

— Може купці?

— Якраз у цій справі ми й прийшли.

— А де вони?

— Не знаємо. Власне хочемо розвідати, що і як. Вже були тут?

— Були, та що з того...

— І закупили?

— Та де! Папуша не допустив. Уже все залагодили. Залишилось тільки підписати запродажну, але той уперся і не дав свого підпису. І вся справа пропала. Аж чоловік з того розхорувався.

Делегати жахнулись.

— Панове! Це неймовірне злочинство! Треба негайно щось робити. Кожна хвилина дорога. Бо вже оті песиголовці трудові соцелементи бігають по місті, як шалені. Хотять їх заманити в свої руки. Треба негайно діяти. Пані добродійко, ведіть нас, ради Бога, до пана голови.

Гайдабуриха повела. Залишивши гостей у кімнаті, пішла до чоловіка. Коли відчинила двері, то звідси вдарило на гостей міцним горілчаним духом. Гості переглянулись...

А за якусь хвилю почувся з кімнати хриплий, п'яний голос:

— Гони їх евентуально к чортовій матері!

Жінка пробувала його зацитькати, щось йому стиха жебоніла, але даремно.

— Лавочка закрита! — заревів Гайдабура, — вони мені вже ненужні. Гони їх евентуально к чортовій матері!

Гайдабуриха вийшла, червона, мов півонія.

— Не може прийняти. Дуже хворий.

Гості переглянулись...

(Далі буде)

КАНАДІЙСЬКА ВВІЧЛИВІСТЬ

У Канаді ми п'ємо за здоров'я один одного

СЬОГОДНІ ЗВИЧАЙ ПИТИ ЗА ЧИЄСЬ ЗДОРОВ'Я, МОЖЕ ВИДАВАТИСЯ ЗАСТАРІЛИМ І МОЖЛИВО НАВІТЬ БЕЗБАРВНИМ В ПОРІВНЯННІ З ТАКИМ ЗВИЧАЄМ В ІНШИХ КРАЇНАХ НА ПРОТЯЗІ МИНУЛИХ ВІКІВ. В ЕВРОПІ, ДЕ КРАЇНИ МЕЖУЮТЬ ОДНА З ДРУГОЮ, ТАКІ ЧИ ПОДІБНІ ЗВИЧАЇ ЛЕГКО ПОШИРЮЮТЬСЯ. НІМЕЦЬКИЙ ВИПИВКОВИЙ ЗВИЧАЙ, "БРУДЕРШАФТ", УЗЯВ СВІЙ ПОЧАТОК ВІД СТУДЕНТСЬКИХ БРАТСТВ ТА ВІЙСЬКОВИХ, КАДЕТСЬКИХ АКАДЕМІЙ. ПОБРАТАТИСЬ — ОЗНАЧАЛО ПОДАТИ СОБІ ПРАВІ РУКИ ТА ПИТИ ВЗАЄМНО ЗА ЗДОРОВ'Я І ПРИСЯГТИ ДОСМЕРТНУ ПРИЯЗНЬ. СЬОГОДНІ БАГАТО ЕВРОПЕЙЦІВ РОБИТЬ ЦЕ САМЕ, АЛЕ БЕЗ ДАВНЬОЇ ПОВАГИ І РАДШЕ ЖАРТУЮЧИ.

РОСІЙСЬКИЙ ЗВИЧАЙ БИТИ ЧАРКУ ПІСЛЯ ВИПИВКИ, УВАЖАВСЯ ДОКАЗОМ ПОЧЕСТИ ТА ПОШАНИ; НІХТО ВЖЕ НЕ МІГ УЖИВАТИ ЦЬОГО КЕЛИХА ДРУГИЙ РАЗ. МОЖЛИВО З ПРИЧИН КОШТІВ СКЛА, ЦЕЙ ЗВИЧАЙ НЕ ВТРИМАВСЯ І СЬОГОДНІ ЙОГО ВВАЖАЛИ Б РАДШЕ ВАРВАРСЬКИМ, НІЖ ПОЧЕСНИМ.

НА ПРОТЯЗІ ВІКІВ ВЖИВАНО БАГАТО РІЗНОРОДНОГО ПОСУДУ ДО ПИТТЯ, ОДНАЧЕ ТЕПЕР ЗАЛИШИЛИСЯ В УЖИТКУ ЛИШЕ ОЛОВ'ЯНІ КУХЛІ, УЖИВАНІ СЬОГОДНІ В БАГАТЬОХ КРАЯХ; ВЖИВАТИ ЇХ НАЧИНАЮТЬ ТЕЖ І В КАНАДІ. НІМЕЦЬКИЙ КАМ'ЯНИЙ КУХОЛЬ ДЛЯ ПИВА, ЩО ЙОГО НА НАШОМУ КОНТИНЕНТІ ЗБИРАЮТЬ ЯК ДИВОВИЖУ, ВЖИВАЄТЬСЯ І СЬОГОДНІ В КРАЇНІ СВОГО ПОХОДЖЕННЯ; ВІН НАДАЄ ПРИНЯТТЮ МАЛЬОВНИЧОСТИ Й ПРИЄМНОСТИ, ОСОБЛИВО, КОЛИ ПОВНИЙ...

НА ОСНОВІ ПРИНЯТОЇ В КАНАДІ ВВІЧЛИВОСТИ, МИ И СЬОГОДНІ ПІДНОСИМО НАШІ ЧАРКИ И П'ЄМО ЗА ЗДОРОВ'Я НАШИХ ГОСТЕЙ ТАК, ЯК ЦЕ РОБИЛИ ЦІЛІ ПОКОЛІННЯ ПЕРЕД НАМИ. ЦЕЙ ГАРНИЙ, ТРАДИЦІЙНИЙ ЗВИЧАЙ ВСЕ ЩЕ ЖИВЕ СЕРЕД НАС.

Місце, заплачене фірмою

Labatt's
BREWERS SINCE 1832

Джон Лабат Лімітед

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНІНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
Телефон: EM 8-9228

КУПУЙТЕ! ПРОДАВАЙТЕ!

Доми, підприємства і всякі інші нерухомості за посередництвом найбільшого в Онтаріо українського бюра посередництва

R. TESLIA — Real Estate

Бюра в Торонті:

863 Bloor St. W., OL 7525

575 Queen St. W. EM 8-2646

2390 Bloor St. (коло Jane St.) MU 8111

Бюро в Гамільтоні:

1294 King Str. East, (Ріг Майн)
Tel. 93559

Проводимо асекурацію від вогню, асекурацію авт тощо.
Обслуга чесна, скора, фахова!

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont. Телефон: LL 0175